राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan)

भोटखोला गाउँपालिका
संखुवासभा

जेठ, २०७९

परामर्शदाता

सामुदायिक विकास मञ्च-नेपाल, धनकुटा

प्रतिवेदनको सन्दर्भमा :

दस्तावेज	भोटखोला गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
परामर्श सहयोग	सामुदायिक विकास मञ्च–नेपाल, धनकुटा
मिति	जेठ, २०७९

कृतज्ञता ज्ञापन

संखुवासभा जिल्ला भोटखोला गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन तथ्य तथ्यांक उपलब्ध गराउने तथा अन्तिम प्रतिवेदन तयार पार्न सल्लाह, सुझाव उपलब्ध गराई सहयोग पु-याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री वाङछेदर भोटे, उपाध्यक्ष श्री साहाना लाभा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री फुर्पु भोटे, निवर्तमान गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री तेम्बा भोटे, पालिकाका वडाध्यक्षहरू, कार्यपालिका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरू तथा गाउँपालिकाका कर्मचारीहरू लगायत सरोकारवाला सबैमा परामर्शदाता संस्थाको तर्फबाट हार्दिक धन्यवाद साथ आभार व्यक्त गर्दछौं । यो तीन बर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना भोटखोला गाउँपालिकाको राजस्व सुधारका लागि मार्गदर्शक दस्तावेजको रूपमा रहेको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको सकारात्मक विश्लेषण गरी गाउँपालिकाले कार्यान्वयन गर्ने विश्वास लिइएको छ । परामर्शदाता संस्थाको तर्फबाट अहोरात्र खटेर राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नुहुने टोलीनेता केदार दाहाल, विज्ञ नुषराज श्रेष्ठ र फिल्ड अधिकृत खेमराज निरौला विशेष धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

भीम बहादुर बस्नेत
अध्यक्ष
सामुदायिक विकास मञ्च–नेपाल, धनकुटा

विषय सूची

परिच्छेद-एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य १
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू २
१.४ योजना निर्माणका लागि अपनाइएका विधिहररू ३
१.४.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन ३
१.४.२ अभिमुखीकण तथा योजना तर्जुमा कार्यशाला ३
१.४.३ तथ्यांक तथा सूचना संकलन र विश्लेषण ७
१.४.४ मस्यौदा कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण ७
१.५ कार्ययोजनाका सीमाहरू ८

परिच्छेद-दुईः गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ परिचय ९
२.२ भौगोलिक अवस्थिति ९
२.३ राजनैतिक एवं प्रशासनिक विभाजन ९
२.४ जनसंख्याको अवस्था ११
२.५ जातीय आधारमा जनसंख्याको विवरण १०
२.६ सडक यातायात तथा विकासका पूर्वाधार ११
२.७ मानव संसाधनको अवस्था ११
२.८ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था १२

परिच्छेद-तीनः स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था १३
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था १७
३.३ आन्तरिक आय संकलनको प्रमुख क्षेत्र र संभावना विश्लेषण १८
३.३.१ स्थानीय कर राजस्व १८
३.३.२ गैर कर राजस्व २२

परिच्छेद-चारः आय संकलनको सँस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र २७
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता २८
४.३ विगतको आय परिचालनको अवस्था २८
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ३०

परिच्छेद–पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना.....३४
५.१.१ प्रभावकारी राजस्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति..... ३४
५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना.....३६

परिच्छेद–छः आगामी तीन बर्षको प्रक्षेपण

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण.....४३
६.२ आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपण ४६

परिच्छेद–सातः अपेक्षित नतिजा

७.१ अपेक्षित नतिजा ४९

परिच्छेद–आठः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रक्रिया ५१

सन्दर्भ सामग्री

सन्दर्भ सामग्री.....५४

अनुसूची

अनुसूची १ - तथ्याङ्क संकलनको चेक लिष्ट.....५५
अनुसूची २ - तथ्याङ्क संकलन फाराम.....५६
अनसूची ३ - राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धि झलक ६१
अनुसूची ४ - अभिमुखीकरण र मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यशालाको उपस्थिति ६३
अनुसूची ५ - अन्तिम प्रतिवेदन उपर प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट प्राप्त पृष्ठपोषण.....६७

तालिका सूची

तालिका १: वडानुसार जनसंख्याको वितरण ११
तालिका २: जातीय र लैङ्गिक आधारमा गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण.....११
तालिका ३: सामाजिक समावेशिकरण अनुसार गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधी र कर्मचारीहरूको संख्या.....१२
तालिका ४: गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको विवरण.....१३
तालिका ५: गाउँपालिकाको अचल सम्पत्तिको विवरण.....१३
तालिका ६: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था.....१८
तालिका ७: संभाव्य सम्पत्ति र मालपोत करदाता तथा प्रक्षेपित रकम.....२०
तालिका ८. सम्पत्ति करको प्रक्षेपण.....२१
तालिका ९: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण.....२३
तालिका १०: राजस्व परामर्श समितिको विवरण.....२८
तालिका ११: गाउँपालिकाको आयको अवस्था.....३०
तालिका १२: कुल आयमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको योगदान.....३१
तालिका १३: राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति.....३५
तालिका १४: राजस्व प्रशासन सुधार योजना.....३७
तालिका १५: कर राजस्व सुधार योजना.....३८
तालिका १६: गैर कर राजस्व सुधार योजना.....४०
तालिका १७: आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपणको आधार.....४४
तालिका १८: आगामी तीन आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपण.....४७
तालिका १९: अपेक्षित आय संरचना.....५०
तालिका २०: अनुगमन तालिका.....५३

चित्र सूची

चित्र नं. १: भोटखोला गाउँपालिकाको नक्शा ९
चित्र नं. २: आगामी तीन बर्षको राजस्व प्रक्षेपण ५०
चित्र नं. ३: अनुगमन मूल्याङ्कन ढाँचा ५१

परिच्छेद-एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको राज्य संचालनको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था संविधानले गरेको छ । संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई आ-आफ्नो क्षेत्रको विकास कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन लगानी आवश्यक पर्दछ । यसका लागि स्थानीय तहलाई संघ र प्रदेशबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँट बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर, सेवा शुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैर कर लगाउने अधिकार उपलब्ध रहेको छ । त्यस्तैगरी अन्य स्वदेशी संघ संस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने साथै नेपाल सरकारको सहमति लिई वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने समेत कानूनी व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकार अनुसार स्थानीय सरकारलाई आन्तरिक आय परिचालनको उल्लेख्य अधिकार उपलब्ध रहेको भएता पनि सो अधिकारहरू कानून सम्मत, व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले स्थानीय सरकारहरूले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न सकिरहेका छैनन् । जसको मुख्य कारणहरूमा संङ्घीय शासन व्यवस्था अनुसारको स्थानीय तहको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक कानून, नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, आधार तथ्याङ्कको उपलब्धता र आयको सम्भाव्यता अध्ययन, अनुगमन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना र अभ्यासको कमी आदि रहेका छन् ।

नेपालको संविधानले गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई एकै किसिमका राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ । यद्यपी संस्थागत संरचना, जनशक्ति, व्यबस्थापकीय पक्षहरूलाई विश्लेषण गर्दा वर्तमान अवस्थामा आन्तरिक स्रोत परिचालनमा गाउँपालिकाको अवस्था कमजोर नै देखिन्छ । मुलुकमा सङ्घीयता लागु भईसके पश्चात राजस्व परिचालन क्षमतामा विगतको तुलनामा सुधार हुदै गएको भए तापनि कानून बमोजिम संघ, प्रदेश, राजस्व बाँडफाँट र अन्य विभिन्न निकायहरूबाट प्राप्त हुनसक्ने अनुदानहरूको व्यवस्थापन गर्दै आन्तरिक राजस्व अभिबृद्धी तथा परिचालन प्रक्रियामा सुधार ल्याउन अझै धेरै प्रयासको आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यसै परिप्रेक्ष्यमा आफ्नो आन्तरिक स्रोतलाइ विस्तारै मज्वुत बनाउँदै समग्र राजस्व संकलन तथा परिचालनलाई व्यवस्थित गर्न भोटखोला गाउँपालिकाले नेपाल सरकार संङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ को परिधीमा रही सहभागितामूलक पद्दति अवलम्बन गरी यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

स्थानीय सरकारलाई संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरी अनुसूची ८ मा रहेका २२ वटा प्रमुख कार्यक्षेत्र भित्रका जिम्मेवारीहरू पुरा गर्नुपर्ने अवस्था छ । यस प्रयोजनका लागि स्थानीय सरकारलाई संङ्घीय तथा

प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने वित्तीय अनुदानका अतिरिक्त स्थानीय सरकारलाई आफ्नै राजश्वका आधारहरू तयार गर्ने अधिकार निहित रहेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ घ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा ४ अनुसार स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रमा कर तथा गैर कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार रहेको छ । तर कर प्रणाली र अधिकार क्षेत्रबारे कम जानकारी, ससाना व्यवसायमा कर लागु गर्दा हुन सक्ने संभावित अलोकप्रियता, स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन आएको अनुदान रकम नै खर्च गर्न नसकिरहेको अवस्थामा कर लगाउनु पर्ने आवश्यकता नै महसुस नहुनु जस्ता कारणहरूले गर्दा आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र रहेर स्थानीय तहहरूले अपेक्षित रुपमा राजस्व संकलन गर्न सकिरहेका छैनन् ।यसरी स्थानीय सरकारहरूले वित्तीय सङ्घीयताको मर्म अनुसार पूर्णरुपमा अभ्यास गर्न नसकेका अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर वैज्ञानिक कर प्रणाली लागु गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग पुग्नेगरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु नै यसको मुख्य ध्येय हो ।

त्यसैले स्थानीय सरकारको वढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरूको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि पनि ती निकायहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता अपरिहार्य बन्न पुगेको छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका संभावनाहरूको खोजी गर्ने, संभाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यबस्थापकीय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको खाँचो रहेको देखिन्छ ।

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था, संभावना तथा परिचालनमा देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तर्जुमा तथा सो को आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गर्नु यस कार्यको प्रमुख उद्देश्य हो । यस कार्यका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्ः

- गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा अध्यक्ष लगायत कार्यपालिकाका पदाधिकारी, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व सँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- राजस्व परिचालन सन्दर्भमा विद्यमान नीति, विगत बर्षहरूको आय परिचालन, वर्तमान राजस्व प्रशासन र वित्तीय अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको आधार र दरको बृद्धिका सम्भावनाहरू (नयाँ संभावनाका स्रोतहरू समेत) पहिचान र विशलेषण गरी राजस्व प्रक्षेपण गर्ने ।
- सहभागितात्मक विधी अवलम्वन गरी पालिकाको ३ बर्षे राजस्व सुधार कार्य योजना तयार गर्ने ।
- आन्तरिक राजस्व परिचालनका लागि आवश्यक नीति तथा क्षमता विकासको अवस्थाको पहिचान तथा सुधारका लागि सुझाव दिने ।

१.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका लागि अपनाईएका विधिहरू

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने क्रममा यस सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन, सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको तयारी, शाखागत तथ्यांकहरू संकलन,विश्लेषण, अभीमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना, सामुहिक छलफल, प्रस्तुतिकरण, अन्तर्वार्ता, तथा स्थलगत अवलोकन लगायतका विधीहरू अपनाईएको थियो । यस कार्ययोजना तयारीका सन्दर्भमा सम्पादन गरिएका मुख्य कृयाकलापहरूलाई निम्न लिखित चार चरणमा वर्गीकरण गरी व्याख्या गरिएको छ ।

१.४.१ पहिलो चरणः सन्दर्भ सामाग्रीहरूको अध्ययनः

यस चरणमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यसँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन गरिएको थियो । खासगरी यस अगाडी भएका राजस्व अभिवृद्धि सम्बन्धी अध्ययनहरू, प्रकाशनहरू, कार्य योजनाहरू, राजस्व परामर्श समितिका निर्णयहरू, पालिकाको नीति तथा कार्यक्रम र प्रचलित कानूनी व्यवस्थाहरूको अध्ययन तथा विष्लेषण गरिएको छ । मुख्यतः निम्नानुसारका सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन र आधार लिईएको छ ।

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन,
- विनियोजन ऐन,
- गाउँपालिकाको बार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट
- गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र
- संघ, प्रदेशको नीति, कार्यक्रम, जारी गरिएका कार्यविधि, निर्देशिका तथा दिग्दर्शनहरू

१.४.२ दोस्रो चरणः अभिमुखिकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशालाः

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा मिति २०७८ साल फागुन २७ गते पालिकाका अध्यक्ष लगायत कार्यपालिकाका पदाधिकारी, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, शाखा प्रमुखहरू, राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा अभिमुखीकरण तथा कार्यशालाको आयोजना गरिएको थियो । प्रत्येक समूहमा विषयगत अनुभव र कार्य जिम्मेवारीका हिसावले उपयुक्त सहभागीहरू समावेश गरिएको थियो । कार्यशालामा सहभागिहरूलाई निम्न चार वटा समूह

विभाजन गरी समूह अभ्यास गराईएको थियो । समूहगत छलफलबाट आएका निचोडलाई तपसिल अनुसार जस्ताको तस्तै राखिएको छ ।

समूह १ राजस्व का शीर्षकगत दर, दायरा तथा प्रक्षेपण

हालको दर दायरामा परिवर्तन गर्नु पर्ने भएमा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु	**हालको दर र दायरामा सुधार गर्नुपने भएमा अनुमानित दर र दायरा**
घरजग्गा करका दायरा बढाउने	हालसम्म भूमिकर मात्र लिने गरेकोमा अवदेखी जग्गा सँगसँगै घरको समेत कर लिने
जडिबुटी निकासी कर लगाउने	जडिबुटी निकासीमा कुनैपिन कर नलगाइएकोमा जडिबुटीको गुणको आधारमा कर लगाउने
घर बहाल कर लगाउने	कुनैपनि ब्यक्ति वा संस्थाले घर भाडामा लिएमा नियमानुसार घरधनीसंग भएको सम्झौता बमोजिमको दरमा १० प्रतिशत कर लगाउने
गिटी वालुवा उत्खननमा कर लगाउने	आर्थिक एन अनुसारको कर उठाउने
अलैची निकासीमा कर लगाइने	अलैची व्यवशायको लागि बार्षिक ३००० को दरले लिने भनेतापनि यसलाइ प्रगतिशिल करको दायरामा ल्याउने
गैरसरकारी संघ संस्थाहरूको सुचीकरणमा कर लगाउने	यस पालिकामा सूचीकृत संघ संस्थाहरूलाइ सूचीकृत गरी नियमानुसारको कर लगाइने
पशुपंक्षीजन्य पदार्थको निकासी पैठारीमा कर लगाउने	यस पालिकामा आयात तथा यस पालिकाबाट निकासीमा प्रगतिशिल करको आधारमा नियम अनुसार कर लगाउने
पार्किङ शुल्क	भोटखोला गाउँपालिका गाडी आवत जावत तथा ब्यापारिक स्थल गोला बरुणमा पार्किङ शुल्क आर्थिक ऐनमा भएबमोजिम लिने

समूह छलफल र प्रस्तुतिकरणका क्रममा सहभागीहरु

समूह २ कर राजस्व सुधार योजना

कर राजस्व शिर्षक	हालको अवस्था	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु
सम्पती कर	केहि नभएको	हरेक वडामा कर्मचारी खडा गरी सम्पती कर लगाउने
भूमि कर (मालपोत)	१० रोपनी देखि २० सम्मलाई ३, ४० माथिलाई ५	जग्गाको स्थलगत मूल्याङ्कन गरी राजस्व यकिन गर्ने
घर जग्गा बहाल कर	हालसम्म कुनै भवन नभएको	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका पर्यटकीय, ब्यवशायिक धार्मिक क्षेत्रहरू बरुण आदि स्थानमा सार्वजनिक भवन बनाई भाडामा लगाउने तथा संघ संस्थाहरूको बहाल कर १०% बराबर आउने रकम उठाउने

समूह ३ गैरकर राजस्व सुधार योजना (नयाँ क्षेत्र समेत)

वडा नं	राजस्व बृद्धिका लागि गर्नुपर्ने कार्य	हालको अवस्था	कार्य गर्ने स्थान	कार्य पश्चात उठ्न सक्ने सम्भावित राजस्व रु
१	किमाथांकामा राजस्व संकलनका लागि पालिकाले आफ्नो कार्यालय र कर्मचारी राख्नुपर्ने	अहिले ससस्त्र को टोली मात्र बस्छ । अहिले कोभिडका कारण नाका नै बन्द छ ।संघ अन्तर्गत भन्सार कार्यालय रहने ब्यवस्था भएपनि कर्मचारी खाँदबारी कोलेनिका कार्यालयमा नै बस्छन्	किमाथांका नाका	कम्तीमा ६०/६५ लाख बार्षिक रुपमा उठाउन सकिन्छ
	सुख्खा बन्दरगाह बनाएर खाली जग्गाहरूमा सेड बनाएर होलसेल ब्यापार गर्ने ब्यवस्था मिलाउने	लगभग २३५ रोपनी जग्गा नेपाल सरकारको नाममा रहेको छ	किमाथांका	सडक बनिसकेमा बार्षिक लगभग करोडौं उठाउन सकिने
५	पदमार्ग र भ्यूटवार बनाई पर्यटकीय आकर्षण गर्ने	गुराँस फुलिरहेको छ	विरौटी थुम्का	बार्षिक १ लाख
४	माघे संग्रातीको मेलामा बजार ब्यवस्थापन गरी	हिन्दु र बौद्ध धर्मावलम्वीहरूको आस्थाको केन्द्र, हिन्दु विशेषको शिव मन्दिर रहेको, एउटा गुम्बा	बरुण	बजार सेड बनाएर राजस्व संकलन गर्दा बार्षिक एक पटकको

	राजस्व उठाउने	रहेको । माघे संग्रातीमा ३ दिन मेला लाग्ने गरेको र हाल बजार ब्यवस्थापन समितिले मेला लाग्दा कर उठाउने गरेको		मेलामा २ लाख उठाउन सक्ने सम्भावना छ
२, ३, ४ र ५	अलैची निकासी करलाई पालिकाको श्रोतमा ल्याउन प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने	हाल वडा नं. ५ बाट २००० मन, वडा नं. ४ बाट १२०० मन, वडा नं. ३ बाट ८०० मन र वडा नं. २ मा १०० मन गरी कूल ४१०० मन निकासी हुन्छ ।	गोला	प्रति केजी रु ३ का दरले बार्षिक ४१०० मन वा १६४००० केजी को रु ४९२०००। निकासी कर उठाउन सकिने सम्भावना रहेको
पालिका	जडिवुटी निकासी कर संकलन	पाखनवेद, ठूलो ओखती, हड्चुर, पाँच औंले, सतुवा, जटामसी, यार्शागुम्बा, पदमचाल, चिराइतो, छुगाप्पु, च्युरजरा, कुड्की, चिम्फिङ्ग, खानाक्पा, सिलटिम्मुर आदि को उत्पादन हुने गरेको	पालिका क्षेत्र भित्र	निकुञ्ज सँग समन्वय गरेर उठाउन कानून सम्मत हुने भएमा मात्र संकलन गर्न सकिने
पालिका	व्यवसाय कर संकलन	व्यवसायको दर्ता र नवीकरण गर्ने कार्य थप प्रभावकारी बनाउने	पालिका क्षेत्र भित्र	आर्थिक ऐन अनुसार संकलन गर्न सकिने

समुह ४ राजस्व प्रशासन (आयको लगत अभिलेख तथा संकलन, संगठन र समन्वय)

पालिकामा राजस्व प्रशासनको हालको अवस्था	राजस्व प्रशासन सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु
राजस्व सुधार नीति तथा कार्यबिधि नबनेको	राजस्व सुधार नीति र कार्यबिधि बनाउने
शीर्षकगत तथा क्षेत्रगत रुपमा राजस्व संकलन नभएको	राजस्व प्रशासन शाखा वा फाँट र आवश्यक मानव संसाधनको ब्यवस्था गर्ने
सूचना तथा अभिलेखहरू ब्यवस्थित नभएको	राजस्व सुधारको लागि क्षमता बिकास तालिमको ब्यवस्था गरी आवश्यक उपकरणको ब्यवस्था गर्ने
राजस्व प्रशासन शाखा तथा मानव संसाधनको कमी भएको	राजस्व तथा कर प्रणालीलाई डिजिटाइज गरी सफ्टवेयर प्रणाली मार्फत ब्यवस्थित गर्ने
राजस्व अनुगमन मूल्याङ्कन प्रभावकारी	राजस्व सुधारमा प्रत्येक बर्ष अनुगमन मूल्याङ्कन गरी आवश्यक

नभएको	कार्यलाई अगाडी बढाउने
करदाताहरूमा चेतना अभिबृद्धि	करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने

१.४.३ तेस्रो चरणः तथ्यांक तथा सूचना संकलन र विश्लेषण

स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा व्यवस्था भए अनुसारको सूचना संकलन फारम प्रयोग गरी आवश्यक सूचनाहरू संकलन र विश्लेषण गरिएकोछ । सूचना संकलन फारमको नमुना अनुसुचीमा दिईएकोछ । मूख्य क्षेत्रहरू निम्न हुन रहेकाछन्:

- राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था
- राजस्व परिचालनका लागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरू
- कम्तीमा विगत तीन आर्थिक वर्षहरूको अनुमानित तथा यथार्थ आय विवरण
- आन्तरिक आयका स्रोत, आधार क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना
- राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू तथा सोको जिम्मेवारी, आदि ।

१.४.४ चौथो चरणः राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

क. तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा कार्ययोजना तयारी

समूहगत छलफल, अध्ययनबाट प्राप्त तथ्यांक तथा सूचनाहरूलाई विभिन्न तथ्यांकीय औजारहरू तथा विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ । यसरी विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण गरी प्राप्त नतिजा तथा जानकारीहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरी राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको हो ।

ख. मस्यौदा कार्ययोजना सम्बन्धित पक्ष समक्ष पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका मुख्य सरोकारपक्षहरू भोटखोला गाउँपालिका समक्ष आवश्यक सुझाव तथा सल्लाहका लागि पेश गरिएको छ ।

ग. अन्तिम कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना

गाउँपालिकाको आयोजनामा मिति २०७९ जेष्ठ ३१ गते "राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा" मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा सुझाव संकलनका लागि एक दिने कार्यशाला संचालन गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा गाउँपालिकाका अध्यक्ष लगायत अन्य जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरू र राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरू लगायतका सहभागी रहेका थिए । कार्यक्रममा प्राविधिक टोलीको तर्फबाट मस्यौदा

प्रतिवेदनका मुख्य विषयवस्तुहरू र प्रतिवेदनको सारांश प्रस्तुत गरिएको थियो । प्रस्तुतिका विषयवस्तुहरू उपर विस्तृत रुपमा छलफल भएको थियो र सहभागीहरूबाट प्राप्त सुझावहरू संकलन गरिएको थियो ।

घ. अन्तिम प्रतिवेदनको तयारी र हस्तान्तरण

कार्यक्रमका मुख्य सरोकारपक्षहरूले मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाहहरू प्रदान गर्नुभएको थियो । त्यसैगरी मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यक्रमबाट पनि विभिन्न सुझाव तथा सल्लाहहरू प्राप्त भएको थियो । यसरी गाउँपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट प्राप्त सान्दर्भिक सुझाव तथा सल्लाहहरू र पृष्ठपोषण समेतलाई समावेश गरी यो अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिका तथा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र समक्ष पेश गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरू

विद्यमान ऐन कानून अनुसार स्थानीय तहहरूलाई निक्षेपित राजस्व अधिकारहरूका आधारमा यो कार्ययोजना तयार गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सीमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन्:

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको आधारमा गरिएको छ । यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाका सम्बन्धित प्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकार पक्षहरूसंग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूमा आधारित छ ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा आंशिक स्थलगत अध्ययनवाट संकलन गरिएको छ ।
- मकालु बरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती र आधार क्षेत्रमा यो पालिका अवस्थित भएकाले निकुञ्जले उठाउने गरेको शुल्क तथा दोहोरो अधिकारका रुपमा उल्लेख भएका करका क्षेत्रहरू यस योजनामा समावेश गरिएको छैन।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, पालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरीक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्व का दरको पुनरावलोकन आदिजस्ता कृयाकलापहरूले भविष्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्यांकहरू उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।
- यो भोटखोला गाउँपालिकाको ३ बर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रुपमा सिमित रहेको छ ।

परिच्छेद-२: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ परिचय

गाउँपालिका को नामकरण भोटखोला गरिनुको विशेषता झल्काउने महत्वपूर्ण ऐतिहासिक तथ्यमा भोटमा मुल भई नेपाल प्रवेश गर्ने अरुण नदी यस पालिकाको मध्य भागबाट बग्ने तथा भोटबाट नै नेपालतर्फ बसाइ सरी आएका भोटे जातिको बसोबास भएको हुनाले यो ठाउँको नाम भोटखोला राखिएको हो भनी अनुमान गर्न सकिन्छ ।यो गाउँपालिका नेपालको प्रदेश नं १ अन्तर्गत संखुवासभा जिल्लाको सुदुर उत्तरमा अवस्थित छ । जिल्लाको सदरमुकाम खाँदबारी नगरपालिका देखि करिब ३० कोष टाढा रहेको छ । यस गाउँपालिका साबिकको किमाथाङ्का, चेपुवा, हटिया, पावाखोला गाविसहरू समावेश गरी २०७३ सालमा गठन तथा स्थापना भएको हो । साना साना बस्तिहरू मिलेर बनेको यो गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र भौगोलिक रुपले विकट र विकासको पर्खाईमा रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा विशेष रुपमा भोटे, शेर्पा, तामाङ र राई जातिहरूको बसोबास रहेको छ ।

२.२ भौगोलिक अवस्थिति

यस गाउँपालिकाको अधिकांश भूभाग उच्च पहाडी र हिमाली क्षेत्र भित्र पर्दछ । यसको बनावट अधिकांश क्षेत्र भिरालो तथा चट्टानी रहेकोछ ।सिमानाः

पूर्व : ताप्लेजुङ जिल्ला
पश्चिम : मकालु गाउँपालिका
उतर : चीनको तिब्वत
दक्षिण : मकालु गाउँपालिका

यस पालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ६३९.०२ वर्ग कि.मी. रहेको छ ।

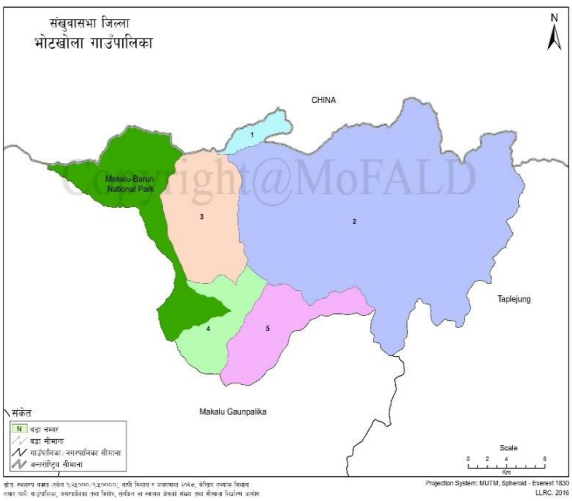

Copyright@MoFALD

चित्र नं. १: भोटखोला गाउँपालिकाको नक्सा

२.३ राजनैतिक एवम् प्रशासनिक विभाजन

यस पालिकाको प्रशासनिक विभाजन यस प्रकार रहेको छ :

- प्रदेश : १ नं
- जिल्ला : संखुवासभा
- पालिकाको कार्यालय : हटिया
- वडा संख्या : ५ वटा

संखुवासभा जिल्लामा रहेका १० वटा स्थानीय तहहरू मध्ये भोटखोला गाउँपालिका दुर्गम र भौगोलिक रुपमा विकट गाउँपालिका हो । यस पालिकाको वडागत बनावट तपशील बमोजिम रहेको छ ।

साविकको गा.वि.स.	भोटखोला वडा नं.(हालको)
किमाथांका गा.वि.स.	१ नं वडा
चेपुवा गा.वि.स.	२ नं वडा
हटिया गा.वि.स.को १,२,३ र ४	३ नं वडा
हटिया गा.वि.स.को ५,६,७,८ र ९	४ नं वडा
पावाखोला गा.वि.स.को १,२ र ३	५ नं वडा

२.४ जनसंख्याको अवस्था

भोटे जातिको मुख्य वसोबास रहेको समाज रहेतापनि अन्य जातिको समेत केही संख्यामा बसोबास रहेको छ । कम संख्यामा रहेका अन्य जातिहरूको पनि भोटे तथा ल्होमी जाति सँग नै मिल्दो जुल्दो सामाजिक अवस्था रहेको पाइन्छ । सामाजिक तथा सांकृतिक अवस्थाहरू प्राय सवै जातजातिको भोटे जातिमा चल्ने गरेको सामुहिक कृषि कार्य गर्ने गरेको कुनै निर्माण कार्य गर्नुपर्दा श्रमदानबाट वा अर्मपर्मबाट सम्पन्न गर्ने गरेको पाइन्छ । जन्म कर्म तथा मृत्यु कर्म अर्थात काजक्रिया गर्दा भने जाति पिच्छे फरक फरक रहेको पाइन्छ । उवा, गहुँ, कोदो मकै जस्ता खाद्यान्न बाली तथा अलैची ,चिराइतो, पाँचऔले, जटामसी, यार्सागुम्बा आदि जस्ता विभिन्न जडिबुटीहरू यस गाउँपालिकामा रहेका छन् । भोटखोला गाउँपालिकाको वडानुसारको क्षेत्रफल, घरधुरी, जनसंख्या सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: वडा अनुसार जनसंख्या वितरण

वडा नं.	घरसंख्या	पुरुष	महिला	जनसंख्या	लैंगिक अनुपात	औषत परिवार	क्षेत्रफल (व.की. .मि.)	जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मि.
१	१०९	२५७	२४०	४९७	१०७.०८	४.५६	१३.३७	३७.१७
२	४७४	९७५	१००८	१९८३	९६.७३	४.१९	४३६.६६	४.५५
३	२७५	५९९	६१०	१२०९	९८.१९	४.३९	८४.४३	१४.३२
४	४७४	१२१९	११८१	२४००	१०३.२२	५.०६	४३.१४	५५.६३
५	३७४	९९६	९०६	१९०२	१०९.९४	५.०८	६१.४२	३०.९६
जम्मा	१७०६	४०४६	३९४५	७९९१	१०३.०४	४.६६	६३९.०२	१२.५१

स्रोतः भोटखोला गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६

२.५ जातीय आधारमा जनसंख्याको विवरण

यस भोटखोला गाउँपालिकाको जनसंख्याको अवस्था हेर्दा स्थानीय बासिन्दा भोटेहरूको बाहुल्यता देखिन्छ जसको उपस्थिति ६३ प्रतिशत रहेको छ । बाँकी राई तामाङ गुरुङ्गहरू लगायत अन्य जातीहरूको पनि बसोबास रहेको देखिन्छ ।

तालिका २: जातीय र लैङ्गिक आधारमा गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण

जातजाती	महिला	पुरुष	यौनिक अल्पसंख्यक	जम्मा
भोटे	२५०९	२५१०	०	५०१९
राई	७२०	७७३	०	१४९३
तामाङ	२७८	३१९	०	५९७
गुरुङ	१२९	१४९	०	२७८
नेवार	१७	१५	०	३२
शेर्पा	४४	३८	०	८२
परियार	४	३	०	७
विश्वकर्मा	३१	३२	०	६३
सुनुवार	७	१०	०	१७
अन्य	१९१	२१२	०	४०३

जम्मा	३९३०	४०६१	०	७९९१
प्रतिशत	४९.२	५०.८	०	

स्रोतः भोटखोला गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६

२.६ सडक यातायात तथा विकासका पूर्वाधार

सडक यातायात सुविधाको दृष्टिकोणले हेर्दा यो गाउँपालिका निकै दुर्गम देखिन्छ । जिल्ला सदरमुकाम खाँदबारीसँग कच्चि सडक मार्फत पालिकाको सिमा क्षेत्र बरुण नदीसम्म जोडिएको भए तापनि बरुण नदीमा मोटरेबल पुल निर्माण नभएकाले सिधा सम्पर्क हुन सकेको छैन । यी सडकहरू पनि मौसमी मात्र हुन् । त्यसैले यस गाउँपालिका सडक यातयातको सुविधाको दृष्टिकोणले धेरै पछाडी रहेको छ । भौगोलिक विकटताले यातायातको सुविधा न्युन रहेको सवै वडाहरूमा हिउँदको समयमा समेत ट्याकरबाट खाद्यन्न तथा निर्माण सामाग्रीको ढुवानी गर्न कठिन रहेको हुनाले खच्चरको प्रयोगबाट ढुवानी गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ।

विकासका पूर्वाधारको हिसाबले हेर्दा शिक्षा क्षेत्रमा भौगोलिक विकटताले गर्दा उच्च शिक्षालयहरूको उपलब्धता नरहेको अवस्था रहेतापनि यहाँ रहेका आभारभूत तथा २ बटा माध्यमिक विद्यालय मध्ये माध्यमिक तथा केही आधारभूत विद्यालयमा उल्लेखनिय विद्यार्थी तथा भौतिक र शैक्षिक सामग्रीको उपलब्धता रहेको पाइन्छ । विकट भौगोलिक अवस्था रहेतापनि स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधा तथा जनशक्तिको अवस्था सन्तोषजनक रुपमा नै रहेको छ । तथापी जटिल प्रकृति स्वास्थ्य समस्याहरू आईपर्दा जिल्ला सदरमुकाम तथा अन्य सुविधायुक्त अस्पतालमा जानुपर्ने बाध्यता रहेको छ । खानेपानी तथा विद्युतको उपलब्धता भने सन्तोषजनक नै रहेको पाइन्छ । जनजीवनको मुख्य आर्थिक स्रोत व्यापार ब्यवसाय तथा जडिबुटी, अलैची लगायतका जडिबुटीहरू रहेका छन् । पालिकाको आन्तरिक आम्दानीको मुख्य श्रोत भुमिकर नै रहेको छ ।

२.७ मानव संसाधनको अवस्था

यस गाउँपालिकामा रहेका ५ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरू सहित जम्मा २९ जना गाउँसभा सदस्यहरू रहेका छन् । त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि विभिन्न विषयगत क्षमता सहितका अधिकृत तथा सहायक स्तरका कर्मचारी कार्यरत छन् । गाउँपालिकाको नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने तहमा सामाजिक समावेशिकरण अनुसारको सहभागिता देहाय बमोजिम भएको पाईयो ।

तालिका ३ः सामाजिक समावेशिकरण अनुसार गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधी र कर्मचारीहरूको संख्या

विवरण	महिला	पुरुष	दलित	जनजाती	क्षेत्री	अन्य	जम्मा
जनप्रतिनिधी	९	१७	३	२३	०	०	२६
कर्मचारी	३	१६	०	१४	३	२	२१

तालिका ४: गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.स.	कर्मचारीको नाम/थर	पद
१	फुर्पु भोटे	निमित्त प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२	चन्द्रकुमारी राई	अधिकृत छैठौं शिक्षा
३	दावा लामा	नायब सुब्बा
४	अवदेश कुमार यादब	इन्जिनियर
५	रिन्जेन छिरिङ्ग भोटे	इन्जिनियर(करार)
६	नरेन्द्र माझी	सब- इन्जिनियर(भुकम्ब)
७	ज्योति नारायण चौधरी	सब- इन्जिनियर
८	छिरिङ्ग भोटे	सब- इन्जिनियर (करार)
९	राज कुमार लुइटेल	आ.ले.प.पाचौ
१०	विपिन निरौला	आ.ले.प.पाचौ
११	रुद्र राई	सहायक कम्प्युटर अपरेटर
१२	राम लामा(भोटे)	प्राविधिक सहायक
१३	धर्चे भोटे	mIS अपरेटर
१४	ज्याबु भोटे	अ.सब- इन्जिनियर

२.८ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

भोटखोला गाउँपालिकाको कार्यालय वडा नं ३ हटियामा रहेको छ । गाउँपालिकाको आफ्नै भवन निर्माणाधीन रहेको छ । वडा कार्यालय भवन, स्वास्थ्य ईकाई भवन गाउँपालिकामा रहेका महत्वपूर्ण सरकारी भवनहरू हुन । गाउँपालिकाको सम्पत्तिको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ५: गाउँपालिकाको अचल सम्पत्तिको विवरण

क्र.स.	विवरण	एकाई
१	वडा कार्यालय भवन	५
२	स्वास्थ्य कार्यालय भवन	१५
३	बाह्खोप केन्द्र	१७
४	स्वामित्वमा रहेको जम्मा	लगभग १०० रोपनी
५	जीप गाडी	१ थान
६	गाउँपालिकाको भवन	२

श्रोतः भोटखोला गाउँपालिकाको कार्यालय

परिच्छेद-तीनः स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

प्रचलित कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई तलको उपखण्डहरूमा शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण भई पहिचान गरिएको मुद्दाहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संवोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ ।

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई निम्नानुसारको राजस्व अधिकारको व्यवस्था गरेको छः

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर बहाल कर
- सवारी साधन कर
- व्यवसाय कर
- मनोरन्जन कर
- सेवा शुल्क दस्तुर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- दण्ड जरिवाना

संङ्घीय कानून (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ ।

क) गाउँपालिकाको एकल अधिकार

अ) कर

- <u>सम्पत्ति करः</u> आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने । (आर्थिक ऐन, २०७५ र केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ वाट संशोधित व्यवस्था)
- <u>भूमि कर (मालपोत);</u> आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने । (आर्थिक विधेयक २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

- <u>घर जग्गा बहाल कर:</u> कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- <u>व्यवसाय कर:</u> पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- <u>सवारी कर:</u> टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।
- <u>जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:</u> आफ्नो क्षेत्रभित्र उन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- <u>बहाल बिटौरी शुल्क:</u> आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- <u>पार्किङ् शुल्क:</u> आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ् सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बंजी जम्प, जिपफ्लायर, प्यारागलाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा *(खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)*
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क ।
- सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर:
  - एफएम रेडियो संचालन, "घ" वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग ।
  - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग
- नक्सा पास दस्तुर
- पंजीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडा मार्फत् गरीने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

उ) बिक्री गर्न सक्ने (केहि नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ बाट संसोधित व्यवस्था)

- गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।

- गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ख) प्रदेश तथा संङ्घीय कानून अनुसार प्राप्त हुने दफा (दफा ११ (४))

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार ब्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संङ्घीय कानून (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) ले स्थानीय तहलाई निम्न अनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छः

१) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

ग) मनोरन्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र नगरपालिका वा गाउँपालिकाले उठाउने ।

घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

ङ) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरीने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

२) राजस्व बाँडफाँट

- नेपाल सरकारले संकलन गरेको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्त शुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।
- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने ।
- स्थानीय संचित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने ।
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँट आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत ।
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने ।

३) अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदानः खर्चको आवश्यकता र राजस्व को क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- ससर्त अनुदानः कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदानः पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- विशेष अनुदानः कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।

४) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था) ।
- कर नलाग्नेः कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

भोटखोला गाउँपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन जारी गरी स्थानीय सरकारको कर तथा शुल्कहरू निर्धारण गरेको छ । गाउँपालिकाको सोही ऐनको आधारमा सम्भाव्य आय शीर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शीर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दर निर्धारणको अवस्थालाई थप प्रस्ट पार्दछ ।

तालिका ६: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.स.	आयका शीर्षकहरू	संभावना	दर	संकलन
क	करतर्फ			
१	सम्पत्ति कर	√	x	x
२	भूमिकर (मालपोत)	√	√	√
३	घरजग्गा वहाल कर	√	√	√
४	सवारी कर-टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा	x	x	x
५	व्यवसाय कर	√	√	x
६	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर,	निकुञ्जको मध्यवर्ति क्षेत्र भएकाले दोहोरो अधिकार क्षेत्रभित्र परेकोले उठाउन नमिलेको		
७	विज्ञापन कर	√	√	x
८	मनोरञ्जन कर	√	√	x
ख	गैरकरतर्फ			
१	स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, वालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्री	√	√	x
२	वहाल विटौरी शुल्क	√	√	x
३	सरकारी सम्पत्तिको वहालबाट प्राप्त आय	√	x	x
४	पर्यटन शुल्क	√	x	x

क्र.स.	आयका शीर्षकहरू	संभावना	दर	संकलन
५	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	x	x	x
६	सरकारी सम्पत्ति (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा, आदि) को विक्रीबाट प्राप्त आय	√	x	x
७	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (पार्क, वनभोज स्थल, भू-टावर)	√	x	x
८	दहत्तर बहत्तर	x	x	x
९	न्यायिक दस्तुर (न्यायिक समितिको समेत)	√	√	√
१०	अन्य प्रशासनिक शुल्क (बोलपत्र फाराम विक्री समेत)	√	√	√
११	पार्किङ शुल्क	√	x	x
१२	सिफारिस दस्तुर	√	√	√
१३	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्व दस्तुर	√	√	√
१४	नाता प्रमाणित दस्तुर	√	√	√
१५	अन्य दस्तुर	√	√	√
१६	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	√	√	√
१७	अलैंची निकासी	√	√	√
१८	अन्य राजस्व (माथिका शीर्षकमा नपरेका)			

गाउँपालिकामा उल्लेखित मध्ये करका शीर्षकतर्फ मालपोत संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ न्यून असुली देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, वालुवा एवं माटोजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी लगायतका क्षेत्रमा स्थानीय तहले कर लगाउन सक्ने व्यवस्था भए तापनि यो पालिका मकालु बरुण राष्ट्रिय नकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र पर्ने भएकोले निकुञ्जको कानून बमोजिम निकुञ्जले नै उठाईरहेको अवस्था छ । ब्यवसाय दर्ता गर्दा नै व्यसाय कर लिइएको छ तर सालबसाली उठाउने तथा नवीकरण गर्ने कार्य अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ । त्यसैगरी गैरकर तर्फ सिफारिस दस्तुर, न्यायिक दस्तुर, प्रशासनिक शुल्क, नाता प्रमाणित दस्तुर र व्यवसाय रजिष्ट्रेशनमा शुल्क लगाउने गरिएको छ । जडीबूटी तथा अलैंची निकासी करको संभावना रहेको छ ।

३.३ आन्तरिक राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क) सम्पत्ति कर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्पत्ति करको सट्टामा घर जग्गा कर लगाईएको छ । विभिन्न ६ प्रकारमा घरको प्रकार र करको दर समेत उल्लेख गरी घर जग्गा कर असुल उपर गरीरहेको पाईन्छ । पहिलो १ तले घर चित्राको छानो हुनेले बार्षिक रु. ५०। तिर्नपर्ने र यस्तैगरी

सवैभन्दा बढी २ तले ढलान घर हुनेले रु.२०० सम्म कर तिर्नपर्ने गरी दर तोकिएको छ । यो प्रक्रिया भएता पनि घर जग्गा करको असुली दर न्यून रहेको छ । तर स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५५ को १ मा २०७५ साल साउनदेखि स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर मात्र लगाउन पाउने व्यवस्था छ ।

संभावना

विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ भने बाँकी जमिनमा मालपोत कर लगाउन पर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैले यस गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५५ को २ मा व्यवस्था भए बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउन आवश्यक कार्यविधि बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउन पर्ने देखिन्छ । प्रस्तावित सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा आएमा सबै करदाताहरूले आ-आफ्नो जग्गा र सो जग्गामा बनेको संरचनाको न्युनतम मुल्य राखेर पालिकामा विवरण आफैले भरेर बुझाउने प्रावधान भएकाले करको असुली दर र कर रकममा पनि बढोत्तरी हुने संभावना रहन्छ । यस विधि अनुसार प्रगतिशील आधारमा दररेट कायम हुनेहुँदा न्युनतम तिर्नेले रु. ८० बाट शुरु भई बढी सम्पत्ति हुनेले बढी कर तिर्ने हुन्छ । यसरी हेर्दा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार यस गाउँपालिकामा १७६६ घरधुरी रहेकोछ । ती सबै घरधुरी सम्पत्ति करको दायरामा आउँदा सरदर एक घरबाट रु.५००। असुलीको अनुमान हुँदा बार्षिक जम्मा रु. ८८२२८८।सम्म सम्पत्ति कर संकलन गर्न सकिने देखिन्छ । त्यसैगरी पालिकाले मालपोत करको रुपमा आ.ब. २०७७।०७८ मा संकलन गरेको बार्षिक रु १५९६२३। लाई आधार मानी आगामी तीन बर्षका लागि निम्नानुसार सम्पत्ति कर तथा मालपोत कर संकलन गर्न सकिने संभावना देखिन्छ ।

तालिका ७. सम्पत्ति र मालपोत करको संभाव्य तथा प्रक्षेपित रकम

क.सं.	करको प्रकार	आगामी तीन आर्थिक बर्षको प्रक्षेपण (न्युनतम लक्ष्यको प्रतिशत र रकम रु.)			
		२०७९।०८०	२०८०।०८१	२०८१।०८२	कुल संभावित रकम रु
		८०%	८५%	९०%	१००%
१	सम्पत्ति कर	८८२२८८	९२७१५०	९७३५०७	१०३२१६७
		८५%	९०%	९५%	१००%
२	मालपोत वा भूमिकर	१५९६२३	१६७६०४	१७५९८४	१८४७८३

सुधारका पक्षहरू

सम्पत्ति कर र कार्यान्वयन र मालपोत असुलीका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू निम्नअनुसार रहेका छन्:

- सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि निर्माण गरी सम्पत्ति कर लागु गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा उल्लेखित करको दर सामान्य परिमार्जन गरी प्रगतिशील दररेट बनाउने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूका लागि सचेतना तालिम संचालन गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी करदाताहरूलाई विभिन्न माध्यमहरूबाट सूचित गर्ने ।

- आवश्यक उपकरण तथा पूर्वाधार तयार गरी गाउँपालिका कार्यालय तथा सबै वडामा कम्प्युटरमा आधारित बिलिङ प्रणाली लागू गर्ने ।
- विद्युतीय भूक्तानी प्रणाली क्रमश लागू गर्ने (ईसेवा, खल्ति आदि)
- गाउँपालिकामा जग्गाको प्रकार अनुसार तथ्यांक नरहेको र दर पनि कायम नभएको हुनाले तथ्यांक लिने र त्यसको आधारमा दर कायम गर्ने ।
- पालिकाको निर्णय अनुसार सम्पत्ति कर लाग्ने बाहेकका अन्य जमिनको मालपोत कर अशुल गर्ने ।

तालिका नं. ८. सम्पत्ति करको प्रक्षेपण

सिनं	देखि	सम्म	करदाता संख्या	प्रस्तावित दर प्रतिशत	न्यूनतम	अधिकतम	औषत रकम रु।	औषत उठ्न सक्ने रकम
१	१	१००,०००	१०२६	१००	१००		१००	१०२,६००
२	१००,००१	३००,०००	३७०	०.१०%	१००	३००	२००	७४,०००
३	३००,००१	५००,०००	१६०	०.११%	३३०	५५०	४४०	७०,४००
४	५००,००१	७५०,०००	८०	०.१२%	६००	९००	७५०	६०,०००
५	७५०,००१	१,०००,०००	३०	०.१३%	९७५	१३००	११३८	३४,१२५
६	१,०००,००१	१,२५०,०००	२२	०.१४%	१४००	१७५०	१५७५	३४,६५०
७	१,२५०,००१	१,५००,०००	१९	०.१५%	१८७५	२२५०	२०६३	३९,१८८
८	१,५००,००१	१,७५०,०००	१५	०.१६%	२४००	२८००	२६००	३९,०००
९	१,७५०,००१	२,०००,०००	१२	०.१८%	३१५०	३६००	३३७५	४०,५००
१०	२,०००,०००	२,५००,०००	१०	०.२०%	४०००	५०००	४५००	४५,०००
११	२,५००,००१	३,०००,०००	९	०.२५%	६२५०	७५००	६८७५	६१,८७५
१२	३,०००,००१	५,०००,०००	६	०.२८%	८४००	१४०००	११२००	६७,२००
१३	५,०००,००१	७,५००,०००	४	०.३५%	१७५००	२६२५०	२१८७५	८७,५००
१४	७,५००,००१	१०,०००,०००	२	०.४०%	३००००	४००००	३५०००	७०,०००
१५	१०,०००,००१	१५,०००,०००	१	०.४५%	४५०००	६७५००	५६२५०	५६,२५०
१६	१५,०००,००१	२०,०००,०००	०	०.५०%	७५०००	१०००००	८७५००	०
१७	२०,०००,००१	३०,०००,०००	०	०.५०%	१०००००	१५००००	१२५०००	०
१५	३ करोड माथि	प्रति लाख २ प्रतिशत	०					०
करको दायरामा आइसकेका करदाता संख्या बमोजिम उठ्न सक्ने रकम रु			***१,७६६***					***८८२,२८८***
प्रति करदाता बार्षिक कर रकम रु औसतमा							*५००*	
*कुल **अनुमानित करदाता** संख्या **२०६६** मध्ये **३००**करदाता करको दायारामा आएको र बाँकी आउने अनुमानित करदाता संख्या ५०० र बार्षिक औसत कर रकम अनुसार उठ्ने सक्ने रकम रु*								***१४९,८७९***
कुल संभावित रकम रु (सम्पत्ति कर)								**१,०३२,१६७**

ख) वहाल कर (घरजग्गा वहाल कर)

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, भवन, पसल, जग्गा, लगायतका संरचना आंशिक तवरले वा कुनै भौतिक सम्पत्ति आम्दानी हुने गरी वहालमा दिईएकोमा वहाल अंकको १०% कर लाग्ने व्यवस्था गरेको छ । हालसम्म संस्थागत रुपमा वहालमा दिइएका घरहरूबाट र व्यवसाय संचालन गर्न बहालमा लिएको घरहरूबाट नगन्य रुपमा संकलन गरिएको छ भन्ने जानकारी गाउँपालिका संगको छलफलमा प्राप्त भएको छ ।

संभावना

यस गाउँपालिकाको मुख्य बस्ती क्षेत्रमा सरकारी तथा गैरसरकारी केही कार्यालयहरू र घर तथा जग्गाहरू बहालमा गएको देखिन्छ तर गाउँपालिका भित्र व्यवसायिक प्रयोजनको लागि ठूला भवनहरू भने छैनन । आवासीय प्रयोजनको लागि बनेका घरहरूमा नै व्यापारिक गतिविधिहरू भएको देखिन्छ । गाउँपालिकाले यथार्थ तथ्यांक लिई ठाउँ अनुसार भाडा दर कायम गरी आम्दानीमा १०% वहाल कर लगाउदा वहाल कर असुलीमा बढोत्तरी हुनसक्ने देखिन्छ । आगामी तीन आर्थिक बर्षका लागि प्रति बर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि हुनेगरी घर जग्गा बहाल करमा निम्नानुसार प्रक्षेपण गरिएकोछ ।

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	प्रक्षेपित रकम रु.
१	२०७९।०८०	७१३६७
२	२०८०।०८१	७८५०३
३	२०८१।०८२	८६३५४

सुधारका पक्षहरू

- घर तथा जग्गाधनी र वहालवालाहरू बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल रकम मूल्याङ्कन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो वमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने।

ग) व्यवसाय कर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८ मार्फत् गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार व्यवसाय वा सेवामा पूंजिगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा आर्थिक ऐनको अनुसूची (३) वमोजिम कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा विभिन्न ५ वटा बृहत शीर्षक बनाई विभिन्न प्रकारका व्यापार, व्यवसाय तथा उद्योगहरूको प्रकृति र आकार अनुसार न्युनतम रु. ५०० देखि ३०००। सम्म व्यवसाय करको दर निर्धारण गरेको छ । गाउँपालिकाको तथ्यांक अनुसार १२१ वटा व्यवसायहरू दर्ता भई संचालनमा रहेको छ तर व्यवसाय कर कति संकलन भएको भन्ने विवरण प्राप्त हुन सकेन ।

संभावना

गाउँपालिकामा दर्ता भएको व्यवसायहरूको सूची अनुसार देखिएका १२१ वटा विभिन्न सानातिना व्यवसायिक इकाईहरू रहेका छन् । त्यस बाहेक केही लघु तथा घरेलु स्तरमा कुटानी पिसानी मिल तथा कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय समेत रहेका छन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८।०७९ अनुसार यहाँ दर्ता भएका सवै प्रकारका व्यवसायबाट कम्तिमा पनि रु. ५०० र बढीमा ३०००। तिर्ने गरी व्यवसाय करको दर कायम गरेको हुनाले यसै अंकलाई आधार मानी सरदर प्रति व्यवसाय १००० का दरले आगामी तीन आर्थिक बर्षका लागि तपशील अनुसार प्रक्षेपण र कुल संभाव्य रकम आँकलन गरिएको छः

तालिका ९: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण

करको प्रकार	आगामी तीन आर्थिक बर्षको प्रक्षेपण (न्यूनत्तम लक्ष्यको प्रतिशत र रकम रु)			
	२०७९।०८०	२०८०।०८१	२०८१।०८२	कुल संभावित रकम रु
करदाता संख्या	९६	१०८	१२१	१२१
व्यवसाय कर रकम रु.	९६०००	१०८०००	१२१०००	१२१०००

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउन निम्न कार्यहरू गर्न प्रस्ताव गरिएको छः

- गाउँपालिकामा संचालित व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने।
- सबै व्यवसायीलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा ब्यवसाय दर्ता र नवीकरणका लागि घुम्ती शिविरलाई हरेक वर्ष निरन्तरता दिने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- ब्यवसायीहरूमा कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने खालका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यवसायीहरूलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजश्व

क) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था

स्थानीय तहले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्छन् । तर गाउँपालिकाले व्यवसाय दर्ता रजिष्ट्रेशन दस्तुर वापत हालसम्म कुनै रकम संकलन गरेको छैन ।

सम्भावना

गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, कृषि तथा वनजन्य उद्योग, मर्मत संभार, सहकारी, बैंक, स्वास्थ्य सेवा, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत र संचालन अनुमति दिंदा गाउँपालिकामा यस्ता व्यवसायिक कार्यहरूको दर्ता तथा नियमनबाट पनि आन्तरिक आम्दानीमा बृद्धि हुन सक्ने देखिन्छ । आ.ब. २०७८।०७९ को आर्थिक ऐन अनुसार यस क्षेत्रकव नियमनका लागि विभिन्न स्तरका फर्म, व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरणका लागि प्रति बर्ष रु. ५०० देखि ५००० सम्म दर निर्धारण गरेको छ । पालिकाले निर्धारण गरेको दरका आधारमा प्रति बर्ष १० प्रतिशतले बृद्धि हुनेगरी अगामी तीन बर्षको व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर तपशील अनुसार संकलन गर्न सकिने देखिन्छ ।

तालिका नं.

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	प्रक्षेपित रकम रु.
१	२०७९।०८०	५००००।
२	२०८०।०८१	५५०००।
३	२०८१।०८२	६०५००।

सुधारका पक्षहरू

- आर्थिक ऐनमा भएको रजिष्ट्रेशन शुल्कलाई सामान्य परिमार्जन गर्ने ।
- व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

ख) घर नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८।०७९ मा घर नक्सापास सम्बन्धी कुनै व्यवस्था नगरेको र घर नक्सापासको प्रचलनको शुरुवात समेत नभएको तर विपद व्यवस्थापन र सुरक्षाको दृष्टीले हेर्दा संरचनाहरू निर्माण गर्दा यसको गुणस्तर र यसबाट हुन सक्ने जोखिमको न्यूनिकरणका लागि समेत निर्माण मापदण्ड आवश्यक पर्ने देखिन्छ साथै यसले राजस्व प्रवर्द्धनमा समेत टेवा पुग्ने भएकाले घर नक्शापासको शुरुवात गर्न आवश्यक छ ।

ग) वहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आफूले रेखदेख वा संचालन गरेको हाटवजार र सरकारी जग्गामा वनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानूनी व्यवस्था छ । तर गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७।०७८ मा यस सम्बन्धी कुनै वयवस्था गरिएको छैन । गाउँपालिकाले आर्थिक बर्ष २०७६/७७ मा वहाल विटौरी शीर्षकबाट कुनै शुल्क संकलन समेत गर्न सकेको देखिदैन ।

संभावना

वडाहरूमा विस्तारै बढ्दै गरेका सानासाना बजार केन्द्र, सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका भवन र गर्न सकिने जग्गाहरूको प्रयोग गरी वहाल विटौरी शुल्क असुल गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधारको लागि निम्नानुसार प्रस्ताव गरिएको छः

- गाउँपालिकाभित्र भएका सार्वजनिक वा सडक अधिकार क्षेत्र भित्रका जमिनको विवरण संकलन गर्ने।
- वहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत लाग्ने शुल्कलाई आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरी हाटबजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा संकलन गर्ने ।

घ) सिफारिस, प्रमाणित तथा अन्य दस्तुर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐन २०७८।०७९ मा विभिन्न ३५ किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । यस सिफारिसको दर अधिकतम रु.३००००० (विटिएस टावर) देखि न्यूनतम रु ५० सम्म तोकिएको छ । गाउँपालिकाले सिफारिस, प्रमाणित र अन्य दस्तुर गरी आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा रु. ३५३३७२। रकम संकलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना

वर्तमानमा पालिका केन्द्र र वडाहरूले गर्ने विभिन्न सिफारिसको आधारमा नयाँ दररेट कयम गर्न सकिने संभावना रहेको छ । आगामी तीन आर्थिक बर्षका लागि सिफारिस, प्रमाणित र अन्य दस्तुरमा बार्षिक ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुनेगरी तपशील अनुसार प्रक्षेपण गरिएको ।

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	प्रक्षेपित रकम रु.	कैफियत
१	२०७९।०८०	४०९०२०	
२	२०८०।०८१	४२९४७१	
३	२०८१।०८२	४५०९४४	

सुधारका पक्षहरू

- विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।
- सिफारिस वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको प्रमाण समावेश गर्ने प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिस वा प्रमाणित नगर्ने ।

ङ) अन्य राजस्व (सरकारी सम्पत्तिको बहाल र विक्रीबाट प्राप्त आय, अलैंची, जडीबुटी तथा अन्य निकासी,)

हालको अवस्था

आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा यस गाउँपालिकाले सरकारी सम्पत्तिको वहाल र विक्री शीर्षकबाट आम्दानी गरेको देखिदैन । आर्थिक ऐनमा राजपत्र, पुस्तक, नक्शा आदिको मूल्य पनि तोकिएको छैन ।

सम्भावना

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरू जस्तै प्रोजेक्टर, राजपत्र, पुस्तक, नक्शा, बोलपत्र तथा अलैंची निकासी कर आदिको बहाल विक्रीका सम्बन्धमा आवश्यक तथ्यांक र सवैको दररेटहरू नभएकोले आगामी आर्थिक बर्षमा यी सवै पक्षलाइ ध्यान दिई योजना बनाउन सकिने छ । संकलन भएको अन्य करहरू शीर्षकगत रुपमा नछुटिएको हुँदा एकमुष्ठ रुपमा राखिएको छ र तयसपछिका बर्षहरूमा १० प्रतिशतले बढेर जाने गरी प्रस्ताव गरिएको छ ।

क्र.सं.	आर्थिक बर्ष	प्रक्षेपित रकम रु.	कैफियत
१	२०७९।०८०	५०००००	
२	२०८०।०८१	५५००००	
३	२०८१।०८२	६०५०००	

सुधारका पक्षहरू

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

च) वन पैदावर, जडीबुटी तथा ढुंगा, गिटी, वालुवा, दहत्तर बहत्तर शुल्क

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान छ । भोटखोला गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा जडीबुटी, ढुंगा, गिटि, वालुवा दहत्तर बहत्तर शुल्क सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ तर गाउँपालिकाले दरको अनुमान र असुली गरेको छैन ।

सम्भावना

यो गाउँपालिका मकालु बरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र अवस्थित भएकाले प्राकृतिक स्रोतहरूको उत्खनन, व्यवस्थापन तथा परिचालन राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन अनुसार हुने भएकाले गाउँपालिका आफैले मात्र यी क्षेत्रको राजस्व संकलन गर्न मिल्दैन । सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिको कार्ययोजना स्वीकृत गर्ने र प्राप्त आम्दानीको १० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बुझाउनुपर्ने व्यवस्था स्थानीय सरकार संचालन ऐनमा रहेको छ । त्यसैगरी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ को शंसोधन

२०७५ को २५ क मा राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष वा संरक्षण क्षेत्रले गरेको आम्दानीको रकममध्ये ३० देखि ५० प्रतिशत रकम स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्थानीय जनताको सामुदायिक विकासका लागि खर्च गर्न सक्ने प्रावधान रहेको हुँदा पालिकाले निकुञ्जसँग समन्वय गरी संचित कोषमा सामुदायिक विकासको बजेट ल्याउन सक्ने संभावना देखिन्छ ।उपरोक्त व्यवस्था अनुसार प्राकृतिक स्रोतको परिचालनबाट राजस्व संकलनमा बढोत्तरी गर्न गाउँपालिकाले मकालु बरुण राष्ट्रिय निकुञ्जसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्नपर्ने देखिन्छ ।

उल्लेखित लगायत आन्तरिक आय बृद्धि गर्न सकिने क्षेत्रहरूमा स्थानीय पर्यटन शुल्क, पुर्वाधार उपयोग शुल्क, जडिबुटी चिराइतो, अलैची, यार्शागुम्बा, अम्लिसो, अल्लो, अर्गेली आदिको उत्पादन अनुसारको फरक कर निर्धारण गरी कर संकलन गर्न सकिने देखिन्छ ।

परिच्छेद-चारः आय संकलनको सँस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेदका उपखण्डहरूमा भोटखोला गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति तथा संयन्त्र

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ६५ मा स्थानीय राजस्व परामर्श समिति सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यस समितिले राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, संशोधन, परिमार्जन र सोको परिपालना सम्बन्धी परामर्श, राजस्व को स्रोत, दर, दायरा विश्लेषण गरी प्राप्त हुनसक्ने राजस्व को विश्लेषण, अनुमान, कर, गैरकर, सेवा शुल्क, दस्तुर आदिको दर सम्बन्धमा परामर्श दिने जस्ता कार्यहरू गर्दछ । यस गाउँपालिकामा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको गठन देहाय अनुसार भएको छ ।

तालिका १०: राजस्व परामर्श समितिको विवरण

क्र.स.	समितिका व्यक्तिहरू	जिम्मेवारी
१	गाउँपालिका उपाध्यक्ष: साहाना लामा	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतः फुर्पु भोटे	सदस्य
३	वडाध्यक्षः विकास तामाङ	सदस्य
४	कार्यपालिका सदस्यः चिप्पा भोटे	सदस्य
५	कार्यपालिका सदस्यः जयबाउ भोटे	सदस्य
६	राजस्व शाखा प्रमुखः रुद्र राई	सदस्य सचिव

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनमा प्रभावकारिता ल्याउनका लागि राजस्व परामर्श समितिको बैठक गरी राजस्व को दर निर्धारण सिफारिस, वार्षिक राजस्व अनुमान आदि निर्णय गर्ने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले आर्थिक बर्षको २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरिक आयको दररेट प्रस्ताव गरी गाउँसभाले सो दररेट स्वीकृत गरेको छ । आयका शीर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दररेटहरू राखी गाउँसभा मार्फत् आर्थिक ऐन पारित गरेको छ ।

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन

गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनलाई अझ प्रभावकारी बनाउने नीति चालु बजेटमार्फत पनि गाउँपालिकाले लिएको छ । यसको प्रभावकारिताका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने कार्यहरूमा राजस्व शाखा वा उपशाखाको स्थापना, जनशक्ति व्यवस्थापन, राजस्व शाखाको संस्थागत विकास, राजस्व सम्वन्धी कार्ययोजना तर्जुमा, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक, करदाताहरूको पहिचान र लगत अभिलेखीकरण, कर तथा गैर करका स्रोतहरूको पहिचान गर्नुपर्ने रहेको छ । वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजस्व संकलन कार्यमा परिचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै जनशक्ति व्यवस्थापन गरी

गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई राजस्व र आयका शीर्षकका विषयमा अभिमुखिकरण र अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्नपर्ने आवश्यक्ता देखिन्छ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

गाउँपालिकामा राजस्व शाखाबाट र वडा कार्यालयहरूबाट वडा सचिव तथा वडाका अन्य कर्मचारीहरू मार्फत राजस्व को संकलन तथा अभिलेखीकरण गरिंदै आएको छ । स्थलगत अवलोकन, प्रत्यक्ष छलफल, टेलिफोन अन्तरवार्ता तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था देहायअनुसार रहेको छः

- गाउँपालिकामा राजस्व संकलन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी काम गर्न छुट्टै शाखाको स्थापना, दक्ष र दीगो जनशक्ति व्यवस्थापन नभएको ।
- गाउँपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणाली मार्फत राजस्व संकलन नभएको
- कार्यालय भवनमा पर्याप्त स्थान र कोठाहरू भएतापनि राजस्व शाखा व्यवस्थित नभएको ।
- वडा सचिव मार्फत वडामा नै राजस्व संकलन गर्ने कार्यले सेवाग्राहीलाई सुविधा प्रदान गरेको ।
- "घ" वर्गको इजाजत पत्र लगायत अन्य शुल्कहरू, टेण्डर बिक्री तथा परीक्षा शुल्क जस्ता राजस्व गाउँपालिका कार्यालयबाट संकलन हुने गरेको ।
- हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि कुनै अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन तथा मूल्यांङकन नभएको।

४.३ विगतको आय परिचालनको अवस्था

यस गाउँपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा अत्यन्त न्यून रहेको छ । आन्तरिक आय तर्फ एकीकृत सम्पत्ति कर, वहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर लगायत अन्य प्रशासनिक शुल्क तथा दस्तुरहरू पर्दछन् । तसर्थ आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ गाउँपालिकाको लागि सम्पत्ति कर, मालपोत, व्यवसाय कर र दस्तुर नै राजस्व संकलनका मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । गाउँपालिकाले हाल सम्पत्ति कर लगाएको छैन । मालपोत वा भूमि कर संकलन भइरहेपनि यसको अंश ज्यादै न्यून छ । व्यवसाय कर संकलन गर्ने प्रावधान रहेपनि नवीकरण नियमित नहुनुले यसको अंश उल्लेख्य छैन । घरबहाल कर, विज्ञापन कर, जडीबुटी कवाडी तथा जीवजन्तु करको सम्भावना तत्कालका लागि न्यून रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरूको तथ्यांकको शीर्षकगत यथार्थ आयसम्बन्धी अभिलेख ब्यवस्थित देखिदैन । यसले गर्दा गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थको नजिक पुर्याउन कठिनाइ रहेको छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाले विगत आ.व. २०७५/०७६ देखि २०७८/७९ फागुनसम्मको अनुमानित आय विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका ११: गाउँपालिकाको आयको अवस्था

आय शीर्षक	२०७६/७७ को यथार्थ	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ बैशाख १५ सम्मको यथार्थ
क) आन्तरिक आय रु. (अनुमानित)	**४०८९२७४४**	**३७५९४७२०**	**१२०४४६८१**
एकीकृत सम्पती कर			
घर बहाल कर			
अन्य कर	२८०००००	४५८१८८	
अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		१५९६२३	
सरकारी सम्पती बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
सिफारिस दस्तुर			
व्यवसाय कर			
बेरुजु			
बैंक मैज्दात	३८०९२७४४	३६९७६९०९	१२०४४६८१
ख) राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	**३५१८०१८१**	**४४२८९४५५**	**३१५५८४७७**
घरजग्गा रजिष्ट्रेसन दस्तुर			
बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मूल्य अभिबृद्धी कर	२८४४०६५१	४१२६९९१७	२९२०५४७५
बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	५००६४९५		
बाँडफाँट भई प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१७३३०३५	३०१९५३८	२३५३००२
बाँडफाँट भई प्राप्त पर्वतारोहण बापतको रोयल्टी	०		०
ग) अनुदान	**१४४४५२४६७**	**१९४७२८५४०**	**१२०९३२०००**
सङ्घीय सरकार	**१२४७६१३९३**	**१७६१६७५४०**	**११५८८६५००**
समानीकरण अनुदान	६२१०९९२२	६७८०००००	५३५५०००००
ससर्त अनुदान चालु	६२६५१४७१	१०८३६७५४०	५६६८५५००
ससर्त अनुदान पुँजिगत	०	०	५६५१०००
विशेष अनुदान पुँजिगत	०	०	
प्रदेश सरकार	**१९६९१०७४**	**१८५६१०००**	**५०४५५००**
समानीकरण अनुदान	६९५५०००	७०३४०००	२९२५०००
ससर्त अनुदान चालु	३७३६०७४	१५२७०००	७२०५००

बिषेश अनुदान चालु	२००००००	१०००००००	
समपूरक अनुदान पुँजिगत	७००००००		१४०००००
कुल जम्मा	**२२०५२५३९२**	**२७६६१२७१५**	**१६४५३५१५८**

उल्लेखित तालिका अनुसार यस गाउँपालिकाको बार्षिक कुल आयलाइ तुलनात्मक रुपमा हेर्दा आ.ब. २०७६।०७७ को तथ्यांकको आधारमा आ.ब. २०७७।०७८ मा करिव २५ प्रतिशतले बृद्धि भएको देखिन्छ । तर सवै आ.ब. को आन्तरिक आयको ब्रेकडाउन प्राप्त नभएकाले तुलनात्मक बृद्धि देखाउन सकिएन । गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा आ.व. २०७७/७८ मा १३% र त्यस अघिका बर्षहरूमा अझ कम रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । यस तालिकामा कुल आयमा आन्तरिक आयको प्रतिशत धेरै देखिनुको कारण त्यसमा अघिल्लो आ.ब.को बैंक मौज्दात समेत संलग्न गरिएकाले हो । यद्यपि गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रुपमा संङ्घीय सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँट र अनुदान बापतको रकम नै रहेको देखिन्छ । उल्लेखित तालिका अनुसार गाउँपालिकाको समग्र आयको सारांश देहायअनुसार रहेको छः

तालिका १२ : कुल आयमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको योगदान

आय शीर्षक	**२०७६/७७ को यथार्थ**		**आ. ब. २०७७/७८ को यथार्थ**		**आ. ब.२०७८/७९ बैशाख १५ सम्मको यथार्थ**	
	रकम	**प्रतिशत**	**रकम**	**प्रतिशत**	**रकम**	**प्रतिशत**
क) आन्तरिक आय	४०८९२७४४	१८.५	३७५९४७२०	१३.६	१२०४४६८१	७.३
ख) राजस्व बाँडफाँट	३५१८०१८१	१६.	४४२८९४५५	१६.	३१५५८४७७	१९.२
ग) अनुदान	१४४४५२४६७	६५.५	१९४७२८५४०	७०.४	१२०९३२०००	७३.५
कुल जम्मा	**२२०५२५३९२**	**१००**	**२७६६१२७१५**	**१००**	**१६४५३५१५८**	**१००**

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

भोटखोला गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा नयाँ ब्यवस्था अनुसारको प्रशासनिक क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छः

क) राजस्व प्रशासन

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्व को स्रोत र आधारहरू वृद्धि गर्न गाउँपालिकामा राजस्व शाखामा आवश्यक दरबन्दी स्वीकृति तथा कर्मचारी पदस्थापना गरी क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसका साथै गाउँपालिकाको राजस्व अधिकारको आधारमा भौतिक सुविधा थप गर्ने, कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास

तालिम, प्रविधिमा आधारित राजस्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली, सक्षम राजस्व शाखाको व्यवस्था हुन आवश्यक छ । साथै वडामा राजस्व संकलनको व्यवस्थित विद्युतीय प्रणालीको लागि वडा कार्यालयहरूको समेत क्षमता अभिबृद्धि गरिनु पर्दछ ।

ख) आन्तरिक नियन्त्रण

राजस्व असुलीका लागि जारी गरीने रसीदको नियन्त्रण जरुरी हुन्छ । कति प्रति रसीद छपाई भएको हो प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट सबै प्रति प्रमाणित गराई त्यसको जानकारी राजस्व शाखा र लेखा शाखामा सुरक्षित रहनु पर्दछ । राजस्व शाखाले जिन्सीफाँटबाट रसिद एकमुष्ट निकासा लिई सम्बन्धित वडामा सचिवलाई वा अन्य कर्मचारीलाई सि.न. समेत प्रष्ट हुनेगरी निकासा गरिनु पर्दछ र रसीद नियन्त्रण खातामा अभिलेख राखिनु पर्दछ । प्राप्त रकमलाई गाउँपालिकाको गोश्वारा खातामा शीर्षक अनुसार चढाई मासिक रुपमा प्रमाणित गरी राजस्व को शीर्षकगत प्रतिवेदन पठाउने व्यवस्था गरिनु पर्दछ । उठेको राजस्व यथासक्य चाँडो बैंक जम्मा गराउने व्यवस्था हुनुपर्दछ ।

ग) आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूवाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने विधि, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषयवस्तु पर्दछन् ।

घ) आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ वमोजिम सुधार गरी व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । आर्थिक ऐनमा सवारी करको व्यवस्था गरिएको छ । तर प्रचलित संङ्घीय कानूनी व्यवस्था अनुरुप यो कर सवै सवारी साधनमा लिन नपाइने हुँदा यसलाई हटाउनुपर्नेछ । गाउँपालिकाको सवारी तथा अन्य यन्त्र उपकरण हल, जस्ता सम्पत्तिको भाडा दर ऐनमा उल्लेख नभएको हुँदा यिनीहरूलाई ऐनमा समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस्तैगरी हालको व्यवस्था अनुसार सवै स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर लगाउन पर्ने व्यवस्था भए तापनि सम्पत्ति कर नलगाएकोले सो व्यवस्था आर्थिक ऐनमा समावेश गर्नुपर्नेछ । गाउँपालिकाको धेरै क्षेत्रहरू ग्रामिण भेगमा पर्दछन । त्यसैले गाउँ, बजार तथा सडक आसपासको क्षेत्रमा जमिनको मूल्य र उपयोगितामा व्यापक अन्तर हुने भएकोले जमिनको उत्पादन, उपयोगिता र सडक पहुँचको आधारमा कर लिने प्रणालीको विकास हुन सकेमा कर पनि बढी संकलन हुने र बढी वैज्ञानिक तथा न्यायिक समेत हुने देखिन्छ ।

ङ) राजस्व का दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले राजस्व को दर निर्धारण गर्दा समान स्तरका करदाताहरूलाई समान व्यवहार हुने गरी तथा समान तहका स्थानीय सरकार वीच न्यून अन्तर हुने विषयमा ध्यान दिन आवश्यक हुन्छ । स्थानीय करका

आधारहरू पर्याप्त राजस्व संकलन गर्न सकिने खालको हुनु पर्दछ । अर्थात संकलित राजस्व भन्दा संकलन गर्दा लाग्ने खर्च बढी हुने खालको हुनुहुँदैन । साथै स्थानीय उत्पादनका आधारमा दर निर्धारण गर्दा करदातालाई पनि मर्का नपर्ने र गाउँपालिकालाई पनि राजस्व प्राप्त सहज रुपमा हुने हुन्छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर अन्तर्गत मालपोतको मूल्याङ्कन र स्थानीय चलनचल्तीको रकम ज्यादै फरक भएकाले सो परिमार्जनका लागि पहल गर्दा राजस्व मा बृद्धि हुने अवस्था सिर्जना हुन्छ । गाउँपालिकाले हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार राजस्व संकलनका लागि दर निर्धारण गरी त्यसको प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने रकम र शीर्षक सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अतिरिक्त समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने तथा धेरै राजस्व तिर्ने करदाताहरूलाई प्रोत्साहन तथा पुरस्कृत गर्ने प्रणालीको बारेमा आवश्यक प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ । साथै कर संकलन तथा सूचना प्रवाहमा आधुनिक प्रविधिहरूको प्रयोग अंगिकार गर्न पर्दछ ।

च) अभिलेख व्यवस्थापन

आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्व का अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन । गाउँपालिकाका सम्भाव्य राजस्व स्रोतहरू (कर, शुल्क तथा दस्तुर) को पहिचान गरी दायरा फराकिलो बनाउने तथा दर निर्धारण गरी समसामयिक रुपमा यस्तो दरलाई अद्यावधिक गर्दै जानुपर्दछ । गाउँपालिकाबाट राजस्व का नयाँ स्रोतहरू पहिचान तथा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लगानी तथा प्राथमिकीकरणका आधारमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा सम्भावना विश्लेषण गर्दै नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र परिचालन तथा बर्तमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै आन्तरिक राजस्व लाई दिगो बनाउन आवश्यक हुन्छ । यस कार्यको लागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन र जनताको सहयोग अपरिहार्य हुन्छ ।

छ) समन्वय संयन्त्र

यो पालिका मकालु बरुण राष्ट्रिय निकुञ्जको क्षेत्रमा पर्ने हुनाले राजस्व व्यवस्थापनका क्षेत्रमा निकुञ्जसँग अवस्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्नपर्ने देखिन्छ । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ को शंसोधन २०७५ को २५ क मा राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष वा संरक्षण क्षेत्रले गरेको आम्दानीको रकममध्ये ३० दखि ५० प्रतिशत रकम स्थानीय तहसँग समन्वय गरी स्थानीय जनताको सामुदायिक विकासका लागि खर्च गर्न सक्ने प्रावधान रहेको हुँदा पालिकाले निकुञ्जसँग समन्वय गरी संचित कोषमा सामुदायिक विकासको उक्त बजेट ल्याउन समन्वय तथा सहकार्य गर्नपर्ने देखिन्छ ।

त्यसैगरी राजस्व परिचालनमा नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसंग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई अझै प्रभावकारी

बनाउनु पर्दछ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसंग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी वनाउन निर्वाचित नेतृत्वले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरूसँग छलफल गरी नयाँ करका शीर्षकहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

ज) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण, आन्तरिक र अन्तिम लेखा प्रतिवेदन आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निरन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडिया मार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शीर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे नागरीक तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन् ।

झ) समावेशिता तथा सहभागिता अभिबृद्धि

कर प्रणालीको विकास गर्दा करको दायरा फराकिलो बनाउन र पिछडिएका जनताहरूलाई पनि समेट्न गरीव, विपन्न, एकल महिला, अपाङ्गता भएका र जोखिममा परेका व्यक्तिहरूको लागि उपयुक्त व्यवसायिक र प्राविधिक सीप विकास गरी निजहरूबाट संचालन गरीने उद्यम व्यवसायमा विभिन्न सहुलियत तथा छुट सुबिधाको व्यवस्था गरी प्रोत्साहन गर्ने नीति लिनु महत्वपूर्ण हुन्छ ।

ञ) अन्य

प्राय स्थानीय तहहरूमा जनतालाई कर मात्र थोपरेको भन्ने आरोपहरू पनि आइरहेको परिप्रेक्ष्यमा करको दर तथा दायरामा अदलबदल गर्दा करदाताको मनसाय, उसको कारोबार, कर तिर्न सक्ने क्षमता, पालिकाको कर संकलन गर्ने संगठन क्षमता लगायतका कुराहरूमा ध्यान दिन आवश्यक देखिन्छ ।

परिच्छेद–पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त विभिन्न तथ्याङ्क तथा सूचाना विश्लेषणका आधारमा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकाको हुनेछ ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाले राजस्व सुधारका लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरू निम्नवमोजिम रहेका छनः

५.१.१ प्रभावकारी राजस्व संकलनका रणनीति तथा कार्यनीति

भोटखोला गाउँपालिकामा राजस्व संकलनमा खासगरी ट्र्याकमा गइसकेको र ट्र्याकमा लानुपर्ने गरी दुई किसिमका अवस्थाहरू छन् । पहिलेदेखि संकलन हुँदै आएका राजस्व हरू ट्र्याकमा छन् भने नयाँ राजस्व का स्रोतहरूमा जनतालाई वानी पार्न थप पहल गर्न आवश्यक रहेको छ । दुर्गम तथा विकट भौगोलिक अवस्थितिमा रहेको यस गाउँपालिकामा विद्यमान कानून प्रदत्त केही राजस्व अधिकारहरू हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको छैन । गाउँपालिकाका कानूनहरू पनि समय अनुकुल परिमार्जन एवं संशोधन गर्नुपर्दछ । यी तथ्यहरूलाई समेत मध्यनजर राखी आन्तरिक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू अवलम्बन गर्न सुझाव गरिएको छ ।

क) राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।

ख) राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।

ग) राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज र करदाता मैत्री बनाउने ।

घ) समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गर्ने ।

तालिका १३: राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१) राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	१) गाउँपालिकामा राजस्व सँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरू तर्जुमाका साथै तर्जुमा भइसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरी अझ बढी व्यवहारिक बनाउदै लगिनेछ । २) कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आबद्ध गराउदै गाउँपालिका तथा निजीक्षेत्रबाट थप लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ। ३) कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिनेछ । ४) जनताको कर तिर्ने तथा करको भार बहन क्षमता विश्लेषणका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशील बनाइने छ । ५) थप राजस्व का स्रोतको सम्भाव्यता अध्ययन गरी सम्भाव्यताका आधारमा नयाँ नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
	६) राजस्व को स्रोत बृद्धि गर्ने आयोजनाहरूमा पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ७) सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्वन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरुपता कायम गरीने छ । ८) आन्तरिक राजस्व का विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना संकलन र आवधिक रुपमा अद्यावधिक गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिनेछ । ९) गाउँपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ साथै पर्यटन विकासमा यस गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक/साँस्कृति धरोहर तथा प्राकृतिक संपदाको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको समेत पहल गरिनेछ । १०) पूर्वाधार उपयोग शुल्क, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा छिमेकी स्थानीय तहहरू, निजी क्षेत्र र करदातासँग समेत छलफल तथा सहकार्य गरिनेछ । ११) नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान र पुरस्कत गरिनेछ । १२) समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
२) राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने ।	१) गाउँपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्न पालिकामा राजस्व शाखा स्थापना, जनशक्ति ब्यवस्थापन र क्षमता विकास गरिनेछ । २) राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ । ३) राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध मिलाई क्रमसः वडा कार्यालयहरूसँग सूचना संजालमा जोड्दै लगिने छ । ४) स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवं वडास्तरमा संचालन गरिनेछ । ५) प्रादेशिक तथा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहसँग राजस्व परिचालन बारे ज्ञान-सीप, अनुभव आदान-प्रदान र अन्तरक्रिया गरिनेछ । ६) राजस्व लेखापालनलाई कम्प्यूटरकृत गरिनेछ र विद्युतीय माध्यमबाट नै राजस्व को प्रतिवेदन र फाँटबारी बनाइने छ । ७) राजस्व सम्वन्धी आन्तरिक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिनेछ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा स्रोत खुल्नेगरी राजस्व को प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
३) राजस्व कर प्रणालीलाई सरल, सहज करदाता मैत्री, पारदर्शी र	१) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ । २) कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरूमा नागरिकहरू को पहुँच पुऱ्याइनेछ ।

रणनीति	कार्यनीति
समावेशी बनाउने	३) कर/राजस्व सूचना सम्बन्धी प्रतिवेदनहरू चौमासिक एवं वार्षिक रुपमा गाउँपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरू गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । ४) महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा गरीब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरूलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ । ५) कर संकलन प्रक्रियालाई सहज बनाउन बैंक तथा विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
४)समन्वय र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने	१) ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो जस्ता प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन्, विक्री तथा बजार व्यवस्थाका सम्बन्धमा मकालु बरुण राष्ट्रिय निकुञ्जसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । २) बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ ३) कर संकलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ । ४) राजस्व संग सम्बन्धित विषयमा प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँग नियमित अन्तरक्रिया गरिनेछ । यसैगरी अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरूसंग समन्वय वैठक आयोजना गरी राजस्व संकलनका सवालहरूबारे छलफल तथा समन्वय गरिनेछ ।

५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना

क. राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

तालिका १४: राजस्व प्रशासन सुधार कार्ययोजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था**		
१.१	राजस्व परामर्श समितिको मासिक वैठक बसी प्रगती तथा कमी कमजोरीको समिक्षा गर्ने र सुधारका योजनाहरू तयार गर्ने	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति
१.२	करदाताको तिर्ने क्षमतामा आधारित रहेर अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन राजस्व संकलन तथा परिचालन नीति निर्माण गर्ने	२०७९ पौष मसान्त	गाउँसभा
१.३	सम्पत्ति कर संकलनको छुट्टै कानून निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	कार्यपालिका र गाउँसभा
१.४	व्यवसाय कर लगायत अन्य करहरूको छुट्टाछुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
१.५	राजस्व प्रवर्द्धन सम्बन्धी ऐन, कानून, तथा	२०७९ असार	गाउँ कार्यपालिका

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	कार्यबिधिहरूलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने	मसान्त सम्म	
२	**संकलन प्रकृयामा सुधार**		
२.१	निर्माण भएको नीति र निर्देशिकाहरूको तत्काल कार्यान्वयन प्रकृया अगाडि बढाउने र कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन गर्ने ।	प्रत्येक बर्ष निरन्तर	शाखा उपशाखा, राजस्व परामर्श समिति
२.२	धेरै कर तिर्ने, नियमित कर तिर्ने करदाता र संकलन गर्ने शाखा, वडा लगायतलाई पुरस्कृत गर्ने ।	प्रत्येक बर्ष	गाउँसभा
२.३	कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधीहरूलाई तालिम तथा क्षमता बिकास कार्यक्रम र करदाताहरूलाई करदाता शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.४	कर प्रसाशनको आधुनिक तथा करदातामैत्री प्रविधिको प्रयोग गर्ने	२०७९ पौष मसान्त	गाउँपालिका
२.५	संघ संस्था दर्ता तथा नवीकरण गर्न ऐन नियम बनाई लागु गर्ने	२०७९ पौष मसान्त	गाउँपालिका
३	**संस्थागत व्यवस्था तथा अन्य**		
३.१	विज्ञ सहित संलग्न रहेको राजस्व परामर्श समिति र राजस्व संकलन तथा परिचालन कार्यदल निर्माण गर्ने	२०७९ असार मसान्त	गाउँ कार्यपालिका
३.२	गाउँपालिकामा राजस्व शाखा तथा वडा कार्यालयहरूमा संकलन युनिट स्थापना गर्ने	२०७९ असार मसान्त	गाउँ कार्यपालिका
३.३	दरवन्दी अनुसार दक्ष जनशक्ति ब्यवस्थापन गर्ने	२०७९ पौष मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३.४	वडा कार्यालयहरूमा समेत राजस्व प्रशासनका लागि कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी किटान गरी नियमित अनुगमन गर्ने	२०७९ माघ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३.५	राजस्व शाखालाई स्रोत साधन सम्पन्न बनाउने	२०८० असार	गाउँ कार्यपालिका

ख. कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका १५: राजस्व सुधार कार्ययोजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**सम्पत्ति कर**		
१.१	गाउँ र बजार क्षेत्रको घर जग्गाको वर्गीकरण गरी दर र मुल्य निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
१.२	घरको प्रकृती तथा बनोटलाई पनि विषेश ख्याल गर्ने तथा घरले चर्चेका जग्गा वा सो भन्दा दोब्बरको जग्गामा सम्पत्ति कर लिने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१.३	बजार क्षेत्र र ग्रामिण क्षेत्रमा उपलब्ध सुविधा अनुसार भएका घरहरूको फरक मूल्याङ्कन गरी कर निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
१.४	सम्पती कर कार्यान्वयन गर्न सम्पती कर कार्यविधि पास गरी कार्यदल गठन गर्ने र सो अनुसार कार्यपालिकाबाट निर्णय गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२	**भूमिकर/ मालपोत**		
२.१	बजार क्षेत्रको सडकले छोएको जग्गाको फरक फरक कर निर्धारण गर्ने र गाउँ तथा सडकले नछोएको जग्गाको मूल्य निर्धारण अलग गरी कर निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२.२	सडक छेउ, बस्ती छेउ तथा पाखाबारी, उब्जनी हुने, नहुने जग्गाहरूको छानविन तथा पहिचान गरी फरक फरक करको निर्धारण गर्ने ।	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
२.३	पालिका भित्र रहेको जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी सो क्षेत्र लाई कर शुन्य गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
१.४	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सार्वजनिक संस्थान, सरकारी कार्यालयबाट कर शुल्क नलिने वा शुन्य कर नीति बनाउने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३	**घरजग्गा वहाल कर**		
३.१	व्यवसायको आम्दानीको श्रोत हेरी बजार क्षेत्रमा तालिम सेमिनार संचालन गरे वापत हल भाडा, वडा तथा पालिका भित्रका सबैको सुची पहिचान गरी सूचीकृत गराई कर दायरामा ल्याई करको मूल्य निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३.२	जुनसुकै प्रयोजनका लागि तथा अवधिको लागि घर तथा जग्गा बहालमा दिएमा त्यसको उचित प्रतिशत कर निर्धारण गरी उठाउने ।	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ
३.३	पालिका क्षेत्रमा कार्यथलो भई कार्यालय स्थापना गरी कार्य गरिरहेका सरकारी, अर्ध सरकारी तथा गैससहरूबाट बहाल कर असुल गर्न प्राथमिकता दिने	आषाढ २०७९	राजस्व शाखा प्रमुख
४	**व्यवसाय कर**		
४.१	ब्यवसायको प्रकृती हेरी पुँजीगत लगानीका आधारमा कर निर्धारण गर्ने	आषाढ २०७९	राजस्व परामर्श समिति र प्रप्रअ

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
४.२	व्यवसाय कर सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	२०८० श्रावण देखि	गाउँसभा
४.३	व्यवसाय दर्ता, नवीकरण र कर संकलनलाई लाई अनिवार्य बनाउने	२०८० श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
४.४	टोली निर्माण गरी स्थलगत रुपमा व्यवसाय कर संकलन गर्ने	२०८० पौष	राजस्व परामर्श समिति
५	**जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर**		
५.१	निकुञ्जसँग समन्वय गरी जडिबुटीहरू चिराइतो, अलैची, यार्शागुम्बा, रुद्राक्ष, अम्लिसो, अल्लो, अर्गेली आदिको उत्पादन अनुसारको फरक कर निर्धारण गर्ने ।	श्रावण २०७९	कार्यपालिका
६	**विज्ञापन कर**		
६.१	ब्यवसायिक फर्ममा नाम दर्ता गरेको नामको विज्ञापन बोर्ड बाहेक अन्य कुनैपनि खालको विज्ञापन बोर्ड लगाएमा त्यस विज्ञापन बोर्डको साइज अनुसार कर संकलन गर्ने ।	श्रावण २०७९	राजस्व परामर्श समिति
६.२	होर्डिङ्ग बोर्ड लगायत अन्य विज्ञापनहरूमा अनिवार्य कर मुल्य निर्धारण गर्ने ।	श्रावण २०७९	राजस्व परामर्श समिति

ग. गैर कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

तालिका १६: गैर कर राजस्व सुधार कार्ययोजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१	**घर नक्शा पास एवं रजिष्ट्रेशन दस्तुर**		
१.१.	गाउँपालिका भित्र भएका घरहरूको अभिलेखीकरण गर्ने	२०७९ श्रावण	प्राविधिक शाखा, राजस्व परामर्श समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.२	घर नक्सा पास कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्ने	२०७९ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
१.३	मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार नक्सापास प्रावधान पूर्ण रुपमा लागु गर्ने	२०७९ असार	प्राविधिक शाखा र भवन तथा नक्शापास उपशाखा
१.४	घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण र समयानुकुल परिमार्जन गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समितिभवन , ,तथा नक्शा पास उपशाखा गाउँसभा
१.५	नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने	२०७९ पौष	भवन तथा नक्शा पास शाखा र गाउँ कार्यापलिका

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
२	**वहाल विटौरी शुल्क**		
२.१	गाउँपालिका भित्र रहेका मेला, पर्व हाट बजारहरूको सुची तयार गरी त्यहाँ ब्यापार गर्ने विक्रेताहरूबाट अनिवार्य तर न्युन शुल्क लिने व्यवस्था गर्ने तथा गाउँपालिकाबाट निर्मित गोसखाना, बिक्रि कक्ष आदिबाट कर लिई संरचनाको निर्माण एवम् व्यवस्थापन गर्ने	आ.व.८०।८१ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
२.२	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भएका सार्वजनिक जमिन तथा त्यहाँ रहेका संरचनाबारे तथ्यांक संकलन गर्ने	२०७९ असार	प्राविधिक शाखा ,प्र.प्र.अ. तथा कार्यपालिका
२.३	सार्वजनिक जमिनमा रहेका संरचना र विद्यमान उपयोगको अवस्था हेरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०७९ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
३	**दर्ता, नवीकरण तथा अनुमती दस्तुर**		
३.१	गाउँपालिकामा रहेका संस्था तथा व्यवसायीको पहिचान गरी दर्ता तथा नवीकरण दर घटाई दायरा बढाउन अनिवार्य व्यवस्था गर्ने	श्रावण २०८०	राजस्व परामर्श समिति
४	**ढुंङ्गा, गिटी, बालुवा, दहतर, बहत्तर आदिको बिक्री**		
४.१	निकुञ्जसँगको समन्वयमा ढुंगा, गिटी, बालुवा, आदि उपलब्ध हुने स्थान पहिचान गरी गाउँपालिकाको राजस्व बृद्धिका लागि व्यवस्था गर्ने	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ कार्यपालिका
४.२	स्थानीय सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरूसँग समन्वय गरी काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर बिक्री, वन पैदावार बिक्री आदिबाट गाउँपालिकामा राजस्व संकलन हुने व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ कार्यपालिका
५	**सरकारी सम्पत्तिको बहाल र विक्री**		
५.१	गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति
५.२	गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने	२०७९ असार मसान्त	कार्यपालिका ,राजस्व परामर्श समिति
५.३	कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए	२०७९ श्रावण	कार्यपालिका ,राजस्व परामर्श

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने	देखि	समिति
६	**स्थानीय पूर्वाधार सेवा शुल्क**		
६.१	निर्माण तथा सञ्चालन भएका स्थानीय पुर्वाधारहरूको प्रयोग अवस्थालाई हेरी समुचित दररेट कायम गरी सेवाग्राहीहरूबाट कर तिर्ने व्यवस्था गर्ने	२०८० श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
७	**फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क**		
७.१	फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने स्थलको पहिचान गरी सो को व्यवस्थापन गर्न प्रति घर शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८१ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका ,राजस्व परामर्श समिति
८	**पार्किङ्ग शुल्क**		
८.१	गाउँपालिका क्षेत्रमा पार्किङको व्यवस्था गरी पार्किङ शुल्क निर्धारण गर्ने (हाल बरुण र गोलामा गर्न सकिने)	२०८१ श्रावण	गाउँ कार्यपालिका ,राजस्व परामर्श समिति
९	**मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क**		
९.१	गाउँपालिकाभित्र मनोरञ्जन तथा खेलकुद तथा व्यवसाय सञ्चालन गर्नेहरूको पहिचान गरेर राजस्व सम्बन्धि अभिमुखीकरण गरी कर तिर्न प्रेरित गराउने ।	२०८१ श्रावण	राजस्व परामर्श समिति
१०	**दण्ड जरिवाना**		
१०.१	सामाजिक हिंसा तथा नियम विपरित कार्य गरी न्यायिक समितिमा उजुर परी र कसुरदारी ठहरिनेहरूबाट समुचित कर दण्ड जरिवाना शुल्क स्वरुप लिने व्यवस्था गर्ने	२०७९ श्रावण	न्यायिक समिति र राजस्व परामर्श समिति
११	**दिर्घकालिन आयस्रोतको पहिचान तथा संभाव्यता**		
११.१	गाउँपालिकाको दीर्घकालिन आय हुनसक्ने संभाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने ▪ सामुदायिक भवन, वन ▪ हाटबजार पूर्वाधार ▪ पर्यटकीय क्षेत्रको पूर्वाधार	२०७९ असार	गाउँ कार्यपालिका, गाउँसभा
११.२	पहिचान भएका क्षेत्रहरूको संभाव्यता अध्ययनका लागि रकम विनियोजन गर्ने	२०७९ असार	गाउँ कार्यपालिका
११.३	सामाजिक हिंसा तथा नियम विपरित कार्य गरी न्यायिक समितिमा उजुर परी कसुरदारी	२०८० असार	गाउँ कार्यपालिका

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	ठहरिनेहरूबाट दण्ड जरिवाना शुल्क लिने व्यवस्था गर्ने		
११.४	सीमा क्षेत्रमा रहेको पालिकाको जग्गा र बरुण तथा गोला क्षेत्रमा रहेको सार्वजनिक स्थलमा ब्यापारिक भवनहरू निर्माण गरी भाडामा लगाउने	२०८० पौष	गाउँ कार्यपालिका
११.५	वडामा उठेको राजस्व लाई यथासक्य चाँडो बैंक दाखिला गराउने	२०८० श्रावण	गाउँ कार्यपालिका, प्रप्रअ

परिच्छेद-छः आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा भोटखोला गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय र वजेट तर्जुमा गर्न समेत सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ।

तालिका १७: आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपणको आधार *(रु.मा)*

क्र.स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय तर्फ			
१	सम्पत्ति कर	१०७०८५७	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.ब.हरूमा ५% बढदै जाने	८८३०००
२	मालपोत भूमि कर	१८४७८३	कुल संभावनाको ८५% र त्यसपछिका आ.ब.हरूमा ५% बढदै जाने	१५९६२३
३	वहाल कर	८६३५४	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	७१३६७
४	व्यवसाय कर	१२१०००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	९६०००
५	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति)	६०५००	कुल संभावनाको ८०% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	५००००
६	सिफारिस, प्रमाणित तथा अन्य दस्तुर (सम्पूर्ण)	४५०९४४	कुल संभावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.ब.हरूमा ५% बढदै जाने	४०९०२०

क्र.स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
७	अन्य कर	६०५०००	कुल संभावनाको ७५% र त्यसपछिका बर्षहरूमा १०% ले बढदै जाने	५०००००
ख	**राजस्व तथा रोयल्टी बाँडफाँट**			
ख. १	**संङ्घीय सरकार**			
१.१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६०४२३२८५	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि बार्षिक १०% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	४९९३६६००
१.२	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त शुल्क	७३३०००९	आर्थिक बर्ष २०७६/७७ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि बार्षिक १०% को दरले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	६०५७८५९
१.३	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रोयल्टी	१६०१६३३	आर्थिक बर्ष ७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि क्रमश बार्षिक ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	११४३४३१
ख. २	**प्रदेश सरकार**			
२.१	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४४८९४८	आर्थिक बर्ष ७८/७९ को रकम त्यसपछि बार्षिक १०% ले बृद्धि हँदै जाने अनुमान	३७१०३१
२.२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	४४२०९०६	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा प्राप्त रकम र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	३६५३६४१
२.३	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरन्जन कर	०		०
२.४	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०		०
ग	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**			
ग. १	**संङ्घीय सरकार**			
१.१	समानीकरण अनुदान	९९२६५९८०	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	८२०३८०००

क्र.स.	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्य आय	प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
१.२	ससर्त अनुदान	१५८६६०९१५	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१३११२४७२३
१.३	बिषेश अनुदान			
१.४	समपूरक अनुदान			
१.५	अन्य अनुदान			
ग. २	**प्रदेश सरकार**			
२.१	समानीकरण अनुदान	१०२९८४७९	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	८५१११४०
२.२	ससर्त अनुदान	१६८७६६८१		१३९४७६७०
२.३	बिषेश अनुदान			
२.४	समपूरक अनुदान	१०२४८७००		८४७०००००
ग. ३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**			
३.१	अन्य संस्थागत आन्तिरक अनुदान	१४९६९५०	आर्थिक बर्ष २०७८/७९ को यथार्थ रकम र त्यसपछि क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	१४९३९६०
३.२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		जनताको लागत सहभागिताबाट आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा रु १० लाख प्राप्त हुने र त्यसपछि क्रमश बार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुदै जाने अनुमान	०

६.२ आगामी तीन आर्थिक बर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिस गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार ऐनले दिए बमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका १८: आगामी तीन आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपण *(रु मा)*

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	आ.ब. ७६/७७ को यथार्थ	आ.ब. २०७७/७८ को यथार्थ	औषत / अनुमानित बृद्धिदर प्रतिशत	आन्तरिक आयको कूल सम्भाब्य र बाह्य आयको अनुमानित आय	प्रक्षेपण		
						७९/८०	८०/८१	८१/८२
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**	१८२४३२६४८	२३९६३५८०६	०	२८०४२७२२९	३०७७३२४०३	३३८४०९३७४	३७२१४९७१०
क	**आन्तरिक आय**	**२८००००० **	**६१७८११**	**०**	**२५७९४३८**	**२१६९०१०**	**२३६२२७९**	**२५७४१७३**
११३१३	सम्पत्ति कर		०	७०,१०,१०	१०७०८५७	८८३०००	९७१३००	१०६८४३०
११३१४	भूमि कर/मालपोत			८५,५,५	१८४७८३	१५९६२३	१६७६०४	१७५९८४
११३२१	घरबहाल कर		०	८०, १०,१०	८६३५४	७१३६७	७८५०४	८६३५४
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहाल र विक्रिबाट प्राप्त आय (राजपत्र, पुस्तक, नक्शा, बोलपत्र विक्री समेत)		०		०	०	०	०
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत		०		०	०	०	०
१४२४२	घर नक्शापास दस्तुर		०		०	०	०	०
११३२२	वहाल विटौरी					०	०	०
१४२४३	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर		०	९०, ५, ५	४५०९४४	४०९०२०	४२९४७१	४५०९४५
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	२८०००००		८०, १०, १०	६०५००	५००००	५५०००	६०५००
१४५२९	अन्य राजश्व					०	०	०
१४६११	व्यवसाय कर		०	८०, १०, १०	१२१०००	९६०००	११०४००	१२६९६०

११६९१	अन्य कर		४५८१८८	७५, १०, १०	६०५०००	५०००००	५५००००	६०५०००
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दस्तुर					०	०	०
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर					०	०	०
११६९१	विविध राजश्व					०	०	०
१४२१९	ढुंगा, गिटि वालुवा (बहत्तर दहत्तर) शुल्क					०	०	०
१४२१३	अन्य विक्री					०	०	०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		१५९६२३			०	०	०
३२१२२	बैंक मौज्दात					०	०	०
ख	**राजस्व बाँडफाँट**	**३५१८०१८१**	**४४२८९४५५**		**५५९४६३९७**	**६१४७१८५९**	**६७५४६४०९**	**७४२२४७८१**
	संङ्घीय सरकार	**३३४४७१४६**	**४१२६९९१७**		**५२२८७६०४**	**५७४४७१८७**	**६३११९२६९**	**६९३५४९२८**
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	२८४४०६५१	४१२६९९१७	१०	४५३९६९०९	४९९३६६००	५४९३०२६०	६०४२३२८५
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	५००६४९५	०	१०	५५०७१४५	६०५७८५९	६६६३६४५	७३३०००९
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी र पर्वतारोहण	०	०	५	१३८३५५१	१४५२७२९	१५२५३६५	१६०१६३३
	प्रदेश सरकार	**१७३३०३५**	**३०१९५३८**		**३६५८७९३**	**४०२४६७२**	**४४२७१३९**	**४८६९८५३**
११४५६	सवारी साधन कर	१७३३०३५	३०१९५३८	१०	३३२१४९२	३६५३६४१	४०१९००५	४४२०९०६
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर (प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँट)	०		१०	३३७३०१	३७१०३१	४०८१३४	४४८९४८
११४७१	मनोरञ्जन कर					०	०	०
११४७२	विज्ञापन कर					०	०	०
ग	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	**१८२५४५२११**	**२३१७०५४४९**		**२२३३९३८६२**	**२४५५८५४९४**	**२६९९९६१४१**	**२९६८४७७०५**
	संङ्घीय सरकार	**१२४७६१३९३**	**१७६१६७५४०**		**१९३७८४२९४**	**२१३१६२७२३**	**२३४४७८९९६**	**२५७९२६८९५**
१३३११	समानीकरण अनुदान	६२१०९९२२	६७८०००००	१०	७४५८००००	८२०३८०००	९०२४१८००	९९२६५९८०
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	६२६५१४७१	१०८३६७५४०	१०	११९२०४२९४	१३११२४७२३	१४४२३७१९६	१५८६६०९१५
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत		०			०	०	०
१३३१४	विषेश अनुदान चालु		०			०	०	०
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत		०			०	०	०

१३३१६	समपूरक अनुदान चालु					०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पूँजीगत					०	०	०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)					०	०	०
	प्रदेश सरकार	**१९६९१०७४**	**१८५६१०००**		**२८११७१००**	**३०९२८८१०**	**३४०२१६९१**	**३७४२३८६०**
१३३११	समानीकरण अनुदान	६९५५०००	७०३४०००	१०	७७३७४००	८५१११४०	९३६२२५४	१०२९८४७९
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	३७३६०७४	१५२७०००	१०	१६७९७००	१८४७६७०	२०३२४३७	२२३५६८१
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत		१०००००००	१०	११००००००	१२१०००००	१३३१००००	१४६४१०००
१३३१४	विषेश अनुदान चालु				०	०	०	०
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत				०	०	०	०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	२००००००			०	०	०	०
१३३१७	समपूरक अनुदान पूँजीगत	७००००००		१०	७७०००००	८४७००००	९३१७०००	१०२४८७००
१३३१८	अन्य चालु				०	०	०	०
	अन्य आन्तरिक अनुदान	**०**	**०**		**१४९२४६८**	**१४९३९६०**	**१४९५४५४**	**१४९६९५०**
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान				१४९२४६८	१४९३९६०	१४९५४५४	१४९६९५०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)					०	०	०
**३००००	**वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्व**	**३८०९२७४४**	**३६९७६९०९**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**
३२१२१	नगद					०	०	०
३२१२२	बैंक मौज्दात	३८०९२७४४	३६९७६९०९			०	०	०
३३१४३	अन्य संस्थाहरूबाट ऋण प्राप्ती					०	०	०
३३१८२	तिर्नुपर्ने विभिन्न अन्य खाताहरू					०	०	०
जम्मा राजश्व, अनुदान, सम्पत्ति तथा दायित्व		२२०५२५३९२	२७६६१२७१५	०	२८१९१९६९७	३०९२२६३६३	३३९९०४८२९	३७३६४६६६०

परिच्छेद-सातः अपेक्षित नतिजा

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूबाट तथ्यांङ्क तथा सूचनाहरू संकलन गरिएको छ । विभिन्न फारमहरूको प्रयोग गरी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सम्वन्धित अधिकारीहरूबाट समेत सूचना संकलन गरिएको थियो । हालको राजस्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि सहभागितामूलक पद्धती मार्फत् राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । संकलित तथ्याङ्क, विद्यमान प्रवृत्ति, उपलब्ध सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

७.१ अपेक्षित नतिजा

यस भोटखोला गाउँपालिकाको आन्तरिक आयतर्फ चालु आ.ब. २०७८।०७९ को तुलनामा योजना अवधीमा पहिलो बर्ष १२ प्रतिशत, दोस्रो बर्षमा १० प्रतिशत र तेस्रो बर्षमा १० प्रतिशतले बृद्धि हुने गरी प्रक्षेपण गरिएको छ । कार्ययोजना को अन्तिम बर्षमा पालिकाको आन्तरिक आय २५७४१७३। रुपैयाँ हुने र संघ तथा प्रदेशबाट राजस्व बाँडफाँट वापत प्राप्त हुने रकम करिव ७४२२४७८१ हुनेगरी अनुमान छ । प्रदेश तथा संघबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरण तथा अनुदानको रकम बढोत्तरी भई रु. २९६८४७७०५। हुनेगरी प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय र बाह्य आयलाइ तुलना गरी हेर्दा जम्मा प्रक्षेपित आयको ०.६९ प्रतिशत मात्र आन्तरिक आयको हिस्सा रहेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा गाउँपालिका आर्थिक रुपले सक्षम हुन अझ धेरै प्रयास र समय आवश्यक पर्ने देखिन्छ । कुल प्रक्षेपित आयलाइ विश्लेषण गर्दा पहिलो बर्षमा कुल आय करिब १२% ले बृद्धि हुने र बाँकी २ बर्षमा १०, १० प्रतिशतले बृद्धि हुने देखिन्छ । पहिलो बर्षमा कतिपय कर तथा शुल्कहरू नयाँ शुरुवात गर्ने प्रस्ताव गरिएकाले र बक्यौताहरू उठ्ने हुनाले तुलनात्मक रुपमा बढी प्रतिशत बृद्धि देखिएको छ । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छः

तालिका १९: अपेक्षित आय संरचना *(रु. मा)*

क्र.स.	राजस्व शीर्षक	आ.ब. २०७६/७७ (यथार्थ)	आ.ब.२०७७/७८ (यथार्थ)	३ बर्षको बार्षिक ओषत बृद्धिदर	प्रक्षेपण		
					२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१	आन्तरिक आय	२८०००००	६१७८११	१०.०	२१६९०१०	२३६२२७९	२५७४१७३
२	राजशव बाँडफाँट	३५१८०१८१	४४२८९४५५	१०.०	६१४७१८५९	६७५४६४०९	७४२२४७८१
३	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण	१८२५४५२११	२३१७०५४४९	१०.०	२४५५८५४९४	२६९९९६१४१	२९६८४७७०५
	संङ्घीय सरकार	१२४७६१३९३	१७६१६७५४०	१०.०	२१३१६२७२३	२३४४७८९९६	२५७९२६८९५
	प्रदेश सरकार	१९६९१०७४	१८५६१०००	१०.०	३०९२८८१०	३४०२१६९१	३७४२३८६०
४	अन्य आय	००	००	१०.०	१४९३९६०	१४९५४५४	१४९६९५०
	जम्मा	१८२४३२६४८	२३९६३५८०६	१०.०	३०९२२६३६३	३३९९०४८२९	३७३६४६६६०
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (%)		१.२७	०.२२		०.७०	०.६९	०.६९

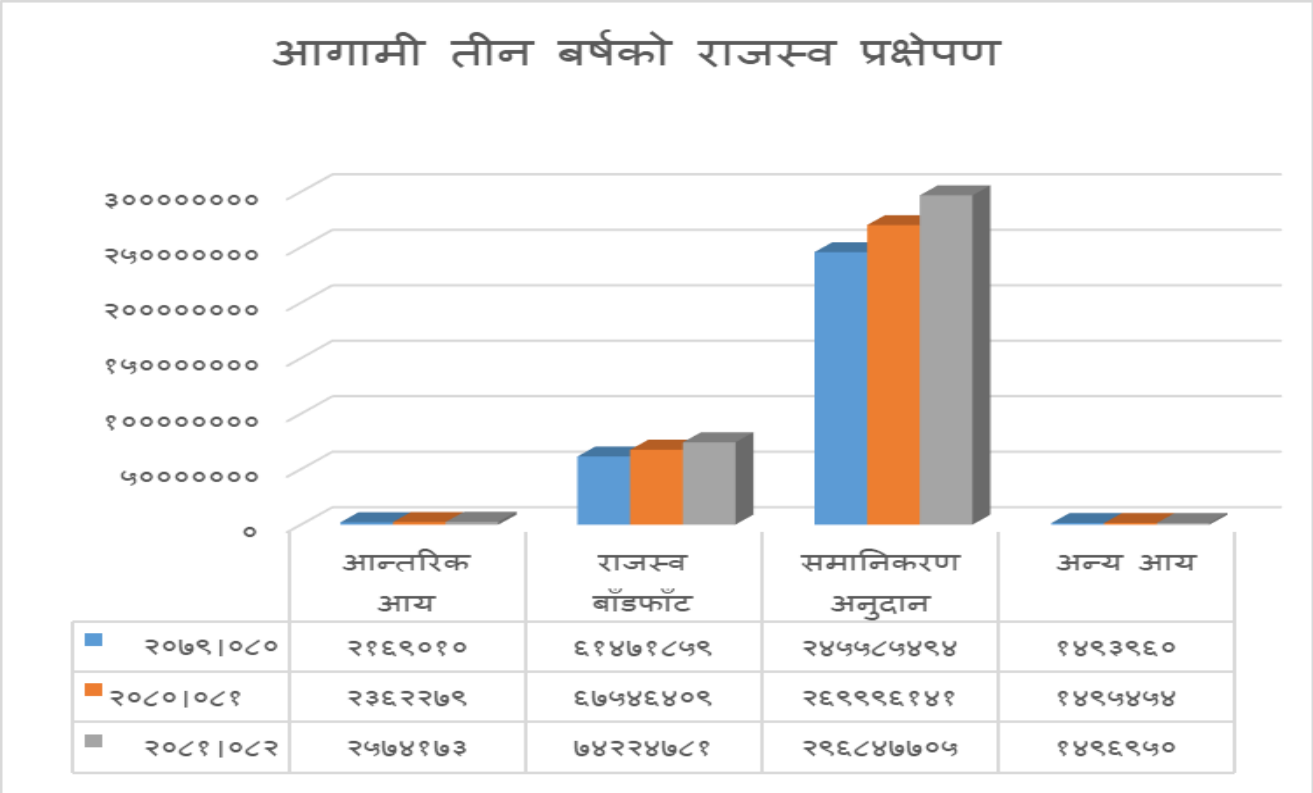

	आन्तरिक आय	राजस्व बाँडफाँट	समानिकरण अनुदान	अन्य आय
२०७९।०८०	२१६९०१०	६१४७१८५९	२४५५८५४९४	१४९३९६०
२०८०।०८१	२३६२२७९	६७५४६४०९	२६९९९६१४१	१४९५४५४
२०८१।०८२	२५७४१७३	७४२२४७८१	२९६८४७७०५	१४९६९५०

चित्र नं. २: आगामी तीन बर्षको राजस्व प्रक्षेपण

तालिका तथा चार्टमा उल्लेख गरिएअनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरू निम्नानुसार छनः

- मकालु बरुण राष्ट्रिय निकुञ्जसँग आवश्यक समन्वय गरी कानून बमोजिम उठेको आयको ३० देखि ५० प्रतिशत राजस्व पालिकाको संचित कोषमा ल्याउन पहल गर्ने ।
- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशिल बनाउने ।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संङ्घीय कानून अनुकुलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था छुट्टाछुट्टै व्यवस्थित गरी कम्प्यूटरीकृत अभिलेख तयार गर्ने ।
- विस्तारै सामुदायिक वनको कार्ययोजना पालिकाले स्वीकृत गर्ने परिपाटी बसाउने र कानून बमोजिम शुल्क लिने ।

परिच्छेद-आठः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया

कुनैपनि कार्यलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी सकारात्मक नतिजा प्राप्त गर्नको लागि अनुगमन मूल्याङ्कनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यसका लागि नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्न गर्नुपर्ने हुन्छ । आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यबस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा वडा कार्यालय, राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रुपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरू नियमित रुपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो वमोजिम संकलित राजस्व को अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि यस अध्ययनले निम्न वमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ढाँचा प्रस्तुत गरेको छ ।

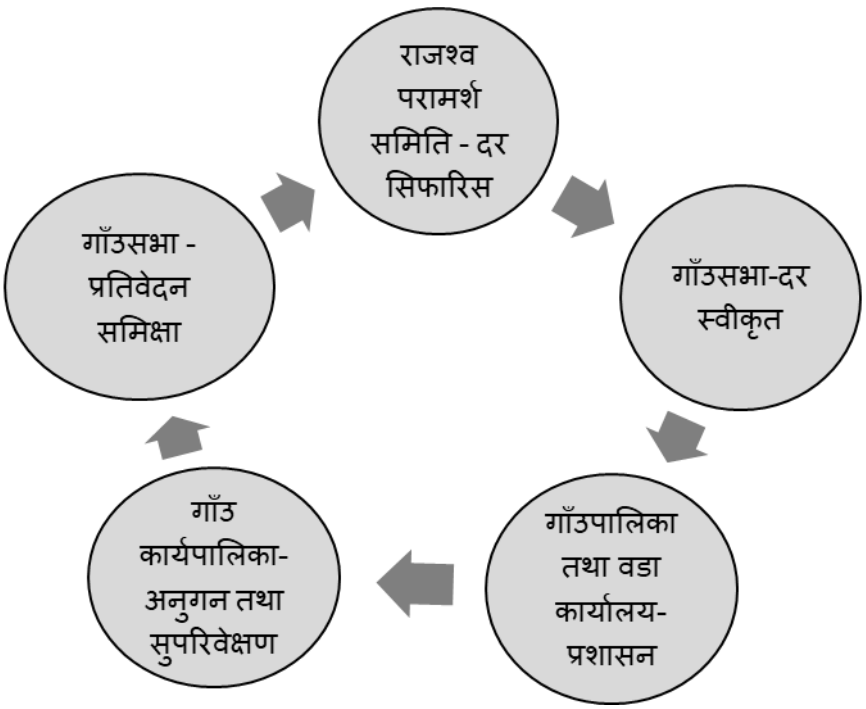

चित्र नं. ३: अनुगमन मूल्याङ्कन ढाँचा

तालिका २०: प्रस्तावित अनुगमन तालिका

अनुगमन गर्ने विषय	अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने तरिका
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने ▪ आर्थिक ऐन र राजस्व सुधार कार्य योजना अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने ▪ राजस्व सुधार कार्य योजना अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति तुलना गर्ने
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने ▪ कार्य योजना अनुसार कार्य भए नभएको अनुगमन गर्ने
समिक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र बार्षिक	▪ लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरूको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाइ अनिवार्य गरिनु पर्दछ । यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ब्यवस्था सिफारिस गरिएको छ :

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमनः यस स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि वडा कार्यालय, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ । स्थानीय तहले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हाँसिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्नु भन्दा पहिले हाल भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि कृयाकलाप सिफारिस गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ति पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्नु पर्दछ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्यांकनः कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गर्नु पर्दछ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकनः राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न संङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय तहको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसंग सम्वन्धित तथ्यांक बाहेक राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभूति संकलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुन सक्नेछ ।

सन्दर्भ सामग्री

१. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४

२. गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६

३. भोटखोला गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन ०७८।०७९

४. भोटखोला गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण २०७६

५. गाउँपालिकाको आ.ब. २०७७।०७८ को नीति, कार्यक्रम तथा बजेट

६. आ.ब. २०७८।०७९ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट

७. आ.ब. २०७७।०७८ को सभा तथा कार्यपालिकाका निर्णयहरू

८. समिति उपसमितिहरूको बैठक पुस्तिकाहरू

९. नेपालको संविधान २०७२

अनुसूची

अनुसूची १ - तथ्याङ्क संकलनको चेक लिष्ट

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

१) संक्षिप्त परिचय
२) मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
३) आर्थिक अवस्था
४) सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय अवस्था

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

१) संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
२) भौतिक सुविधाहरू
३) राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
४) राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
५) कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
६) फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
७) राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सप्फट्वेयर र त्यसको प्रयोग
८) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
९) वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

१) विगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७४/७५, ०७५/७६ र ०७६/७७) को यथार्थ आय विवरण
२) चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानीत बजेट विवरण
३) चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

१) निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
२) गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
३) राजस्व संग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
४) गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (पार्श्वचित्र)
५) राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू
६) राजस्व परामर्श समितिको विवरण

अनुसूची-२: तथ्याङ्क संकलन फाराम

प्रदेश सुशासन केन्द्र
राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा
सूचना संकलन फाराम

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पत्ति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्षः
- जम्मा करदाता संख्याः
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रुः

२) भूमिकर (मालपोत)

- गाउँ/गाउँपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफलः (पालिकामा तथ्यांक उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रुः
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रुः

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यबसायिक फर्मको संख्याः
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रुः न्यूनतम रुः
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रुः
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको संख्या रुः

४) व्यवसाय वहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, नीजि विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरूको संख्याः औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरूको संख्याः औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको संख्याः औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

५) जडिबुटि, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटि संकलन गर्ने व्यबसायीको संख्याः संकलन हुने जडिबुटिको औषत परिमाणः के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटि करको दरः चालु आ.ब.को लक्ष्यः

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिस/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरीने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिस प्रमाणितको संख्याः
- सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दरः सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दरः
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नवीकरण सम्बन्धी सेवाको विबरणः

क्र.स.	सेवाको किसिम	संख्या	दस्तुरको दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको संख्याः
- नक्शापास प्रकृयामा आउने गरेका घरहरूको प्रतिशतः
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीटः
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा संख्याः दस्तुर बापतको यथार्थ आयः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको संख्या	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकीय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन				
	जम्मा				

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पत्तिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटो ..... नाका ..... नाका					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक संख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (संख्या)					

४	अन्य सम्पत्ति					
	जम्मा					

५) सम्पत्ति भाडा

क्र.स.	सम्पत्तिको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पत्ति					
	जम्मा					

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	संख्या	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					

	अन्य					

८) प्रदेशसंग बाँडफाँट हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्व को किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरंजन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाउँ/गाउँपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरणः

१०) गाउँ/गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्थाः

११) गाउँ/गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकीय र धार्मिक स्थलहरू सम्बन्धी विवरणः

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरणः

अनुसूची-३: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धि झलक

क. अभिमुखिकरण कार्यक्रम

ख. स्थलगत अवलोकन

ग. मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गोष्ठी

अनुसूची-४: अभिमुखिकरण र मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यशालाको उपस्थिती

क. अभिमुखिकरण कार्यशाला गोष्ठिको उपस्थिती

Page:

आज मिति २०७८ साल फाल्गुण २६ गते भोरखोला गाउँपालिका, ऐरुवासभाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अभिमुखिकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी भोरखोला गाउँपालिका अध्यक्ष श्री तेम्बा भोटे ज्यूको अध्यक्षतामा गरी तपसील बमोजिमको उपस्थितीमा विभिन्न निर्णय गरिएको।

तपसील

क्र.सं.	नाम थर	पद, कार्यालय	सम्पर्क नम्बर	दस्तखत
१	श्री तेम्बा भोटे	अध्यक्ष, भोरखोला गा.पा.	9742006660	
२	श्री फुर्पु भोटे	प्रमुख प्रशासकीय अ. ,,	9741369174	
३	श्री अम्बिक भोटे	वडाध्यक्ष - २ भोरखोला	9684292866	
४	श्री राजिन अधिकारी	अधिकृतस्तर (हे.रा.प्र.)	9684297633	
५	कुन्द नर्दे	कम्प्युटर अपरेटर	9684299880	
६	अवधेश यादव	इन्जिनियर	9684292602	
७	राम लामा (भोटे)	(ना.स.) कृषिशाखा प्रमुख	9684292863	
८	लाप्साङ सेर्पा भोटे	ना.प्र.स.वा.शा.	9684268289	
९	निरजना भोटे	वडा सचिव नं. - ४,५	9684292982	
१०	सीता भोटे	(पाजिका) फिल्ड सहायक	9684292483	
११	अमृता लामाङ	स्वास्थ्य शाखा	9684292266	
१२	धन नारायण राई	पाजिका/राजस्व फिल्ड सहायक	9684292809	
१३	चन्दु कुमारी राई	अधिकृत (श्रीमा)	9804940589	
१४	दावा लामा	वडा सचिव	9642090660	
१५	न्याङु भोटे	स्व.शा.प्रतिनिधि, भोरखोला गा.पा.	9684292 3020	
१६	पेम्बा भोटे	वा.नं. - भोरखोला गा.पा.	9741413864	
१७	धनिक भोटिया	,, - ,,	9642992446	
१८	रविमराज थिरोला	फिल्ड अधिकृत, सामुदायिक विकास कार्य		
१९	सुमराज श्रेष्ठ	विषय विज्ञ ,,		
२०	केदार दहाल	टोलीनेता ,,		
२१	मिलन भोटे	प्रशासन शाखा भोरखोला गा.पा.	9684292865	

Date :
Page:

निर्णय

मोरवोला गाउँपालिका ऐन, २०७८ को राजस्व प्रचार कार्ययोजना तर्जुमा एवं अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठी २०७८ साल फागुन २७ गते सम्पन्न गरियो। जसमा राजस्व प्रचार योजनाको पीठ्य, महत्व, प्रक्रिया, क. मूल्य. यस्तु एवं अवधारणा, राजस्व प्रशासन, स्थानीय तहको राजस्व अधिकार, गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को समेत गरी ६ वटा समूह विभाजन गरी सुझाव ऐनलाई कार्य गरियो। यस सूचना संकलनका लागि सहभिकृत कार्यदल, वडा कार्यालय, र ~~सेवा प्रदायक~~, शाखा प्रमुखहरू सर्वेक्षण सेवा प्रदायक ऐस्था, सेवा प्रदायक सेक्टरहरू सहयोग गर्ने निर्णय गरियो।

ख. मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गोष्ठीको उपस्थिती

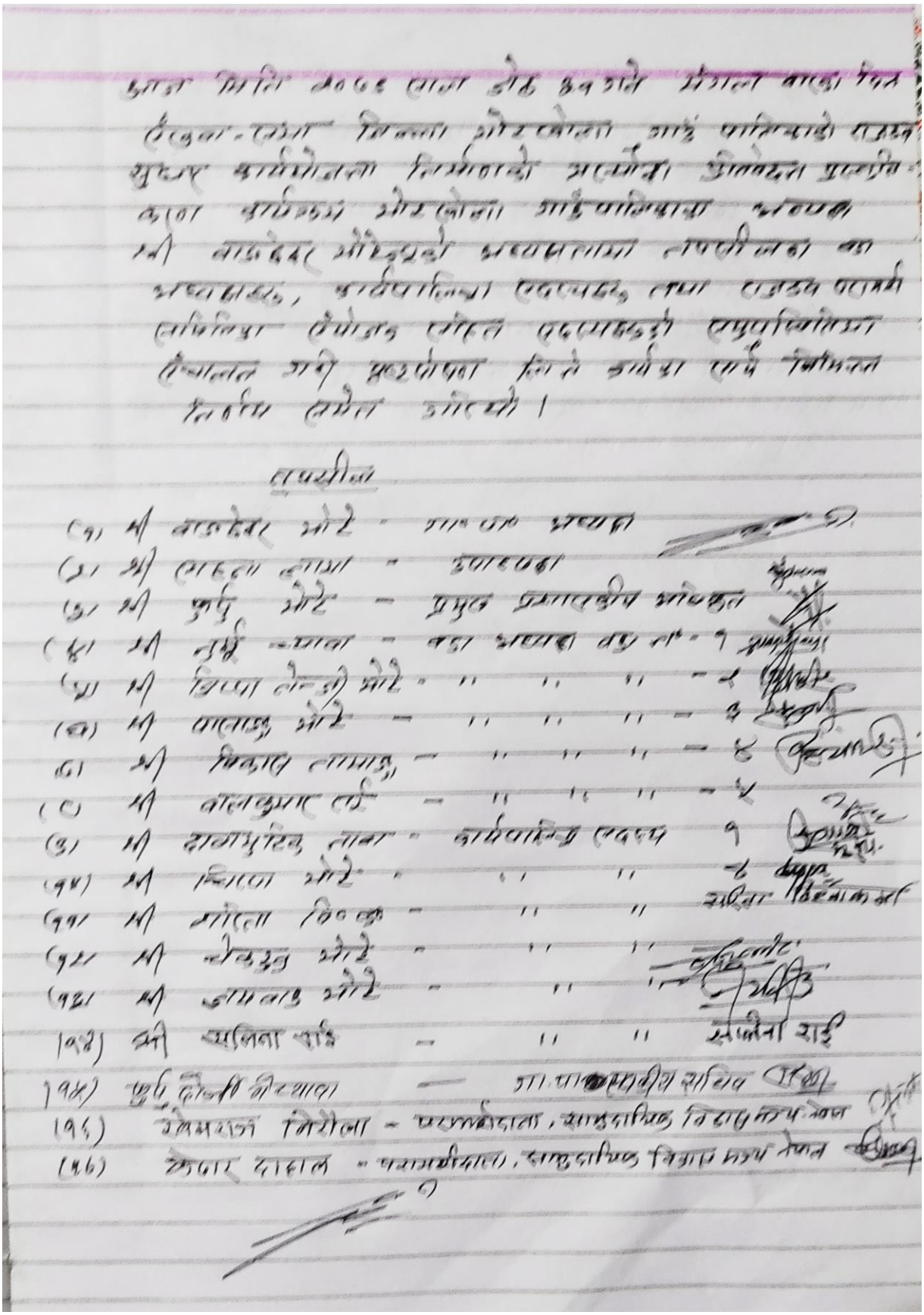

मिति २०७६ साल चैत ३० गते मंगलवार दिन
१ बजे गाउँ पालिकाको सभाकक्ष
मुहार कार्यशालाको निर्णयको अर्थमा प्रतिवेदन प्रस्तुत
कार्यक्रम भएको गाउँपालिकाका अध्यक्ष
श्री बाजदेवर भोटेको अध्यक्षतामा तपशीलका
अध्यक्ष, कार्यपालिका सदस्यहरु तथा सञ्चालक समिति
तथा सेवाग्राही समेत सदस्यहरुको उपस्थितिमा
देहाएत श्री छलफल गरी प्रतिवेदन लिने कार्यका लागि निम्नत
निर्णय गरेर समाप्त भएको ।

तपशील

(१) श्री बाजदेवर भोटे - गा.वि.स. अध्यक्ष
(२) श्री लाहुरा दमाई - उपाध्यक्ष
(३) श्री फुर्पु भोटे - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
(४) श्री नुर्पु भोटे - वडा अध्यक्ष वडा नं. १
(५) श्री छिपा तेन्जी भोटे - " " " - २
(६) श्री बालाङ्गु भोटे - " " " - ३
(७) श्री भिकाल तामाङ्ग - " " " - ४
(८) श्री बालकुमार लामा - " " " - ५
(९) श्री दाम्बुरिङ तामा - कार्यपालिका सदस्य १
(१०) श्री चिरिङ भोटे - " " - २
(११) श्री सोनिता लिङ्क - " " महिला विकास कर्मी
(१२) श्री चेवङ्ग भोटे - " "
(१३) श्री डामचाङ भोटे - " "
(१४) श्री सलिना राई - " " सलिना राई
(१५) फुर्पु छोङ्गी शेर्पा - गा.वि.स. सचिव
(१६) प्रेमराज गिरौला - परामर्शदाता, सामुदायिक विकास कार्यक्रम
(१७) केवर दाहाल - परामर्शदाता, सामुदायिक विकास कार्यक्रम

Date :
Page :

निर्णय

मोहखोला गाउँपालिका, संकुवासभा को राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका क्रममा राजस्व सुधार कार्ययोजना मार्गदर्शन अनुसार योजना तर्जुमाका आधारहरु, प्राथमिकता, विधी, आय सम्भाव्यता, राजस्वको हालको अवस्था, विस्तृत कार्ययोजना, आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपण, अपेक्षित नतिजा र अनुगमन मूल्यांकन संयन्त्र सहित समेटेर सङ्घीय विकास मन्त्रालय ले तयार गरेको मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरी छलफल बाट प्राप्त सुझावहरु समेत समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिकामा पेश गर्ने निर्णय गरियो।

अनुसूची-५: अन्तिम प्रतिवेदन उपर प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट प्राप्त पृष्ठपोषण

भोटखोला गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजनाको अन्तिम प्रतिवेदनको पृष्ठपोषण

क्र.स.	कागजात/ पृष्ठपोषणका क्षेत्रहरु	कैफियत
१.	प्रारम्भिक प्रतिवेदन समयमा बुझाएको	बुझाएको
२.	प्रतिवेदनको विषयसूची दिग्दर्शन अनुरुप भएको	भएको
३.	पालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७९ मा तोकिए बमोजिमका चरणहरु, ढाँचाहरु र प्रक्रियाहरु अपनाएको	अपनाएको
४.	राजस्व सुधार कार्य योजनाको दफा ७ बमोजिम प्रक्रियागत पक्षहरुबारे स्पष्ट हुन राजस्व परामर्श समितिको मातहतमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु समेत ५-७ जनासम्म सदस्य रहेको कार्यदल गठन गरेको	गरिएको
५.	राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा कार्यसँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामाग्रीको अध्ययन	गरिएको
६.	राजस्व सुधार कार्य योजना बनाउने उद्देश्यले अभिमुखीकरण गोष्ठी संचालन भएको तथा दिग्दर्शनले भने बमोजिम पदाधिकारी र करदाता प्रतिनिधि भएको प्रमाण	प्रमाण पेश गरिएको छ।
७.	कार्यपालिकाको सिफारिसमा दिग्दर्शनमा उल्लेखित बैठक राखी छलफल गरि कार्य प्रक्रिया अघि बढेको देखिन्छ /देखिँदैन	देखिन्छ
८.	राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमाको मस्यौदा प्रतिलिपि पुनरावलोकन गर्न पालिकालाई प्रदान गरेको छ/छैन	गरिएको
९.	राजस्व सुधार कार्य योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन	छ
१०.	प्रतिवेदन दिग्दर्शनमा उल्लेखित ढाँचामा विषयवस्तु तथा प्रयाप्त सूचना रहेको छ/छैन	छ
११.	प्रतिवेदन लेखन भाषागत विज्ञता झल्किएको देखिने	भाषागत विज्ञता झल्किए पनि पुनरावलोकन जरुरी छ।
१२.	राजस्व सुधार कार्य योजनाको वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्ने संयन्त्रबारे उल्लेख गरिएको	छ
१३.	तथ्यांकको श्रोत खुलाइएको	खुलाइएको
१४.	फोटो तथा अन्य प्रयोग भएका सामाग्रीहरु प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको	चित्र सूची राख्नुपर्ने
१५.	अन्य सुझाब भएमा राजस्व सुधार कार्ययोजना मा बजेट उल्लेख गरिनुपर्ने	